

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ІНСТИТУТ
ПРИКЛАДНИХ
ГУМАНІТАРНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ

КОМЕНТАР ЗМІСТУ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЩОДО ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ СУДДІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Автор: Громадська організація «Інститут прикладних гуманітарних досліджень» - грантова угода No. J4A-FAA-IAH-044 від 3 жовтня 2023 р. «Судді в соціальних мережах: у пошуках балансу стриманості та свободи вираження»

Ця публікація здійснена за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Справедливість для всіх».

Погляди авторів, викладені у даній публікації, не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку або уряду Сполучених Штатів Америки.

Список скорочень

КРЄС	Консультативна рада європейських суддів
ООН	Організація об'єднаних націй
ЕКОСОП	Економічна та соціальна Рада ООН
ОБСЄ	Організація з безпеки та співробітництва в Європі
ВРП	Вища рада правосуддя
ВККСУ	Вища кваліфікаційна комісія суддів України
РСУ	Рада суддів України
ГРД	Громадська рада доброчесності
ЄКПЛ	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
РЄ	Рада Європи
ВС	Верховний Суд
ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
КСУ	Конституційний Суд України
ЗМІ	Засоби масової інформації
Висновок КРЄС № 25	Висновок Консультативної ради європейських суддів № 25 (2022) про свободу вираження поглядів суддів
Дохійські рекомендації	Необов'язкові рекомендації Управління ООН з наркотиків і злочинності щодо використання суддями соціальних мереж

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНО–ПРАВОВИХ АКТІВ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ПОВЕДІНКУ СУДДІВ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	7
РОЗДІЛ 2. КОМЕНТАР МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ (ПРАВИЛ) ПОВЕДІНКИ СУДДІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	11
Стандарт (правило) № 1: Суддям не слід забороняти участь у соціальних мережах, але використання соціальних мереж окремими суддями має підтримувати авторитет правосуддя та добросовісність суддівської професії.....	11
Стандарт (правило) № 2: Правила щодо суддівської етики застосовуються до поведінки суддів в соціальних мережах, так само як і до поведінки в реальному житті	13
Стандарт (правило) № 3: Держави можуть створювати додаткові вимоги щодо поведінки суддів в соціальних мережах, однак будь-які додаткові вимоги не повинні стосуватися конкретних соціальних мереж або технологій, а повинні мати загальне застосування.....	15
Стандарт (правило) № 4: Судді повинні бути обізнані з аспектами (зокрема технічними) використання соціальних мереж, зокрема, знати їх види і предметну специфіку, внутрішні правила, наслідки певних дій на платформі.....	18
Стандарт (правило) № 5: Держава повинна забезпечити: наявність освітніх програм щодо поведінки суддів в соціальних мережах; створення механізмів індивідуальних консультацій та надання загальних рекомендацій для суддів щодо Іbero-американська комісія з суддівської етики використання соціальних мереж.....	20
Стандарт (правило) № 6: Судді повинні переконатися, що рівень використання ними соціальних мереж не впливає негативно на їхню здатність виконувати свої обов’язки судді.....	23
Стандарт (правило) № 7: Важливим є використання соціальних мереж судами як інституціями з метою захисту їх незалежності, підвищення підзвітності, прозорості та довіри до судової влади.....	25
Стандарт (правило) № 8: Контроль “цифрової пам’яті”: судді та кандидати на посаду судді повинні забезпечити постійний контроль та ревізію “цифрової пам’яті”; вживати заходів щодо видалення вмісту акаунтів соціальних мереж, створеного до призначення на посаду судді; перевіряти минулі та поточні акаунти (облікові записи) в соціальних мережах, їх зміст та зв’язки.....	27
Стандарт (правило) № 9: Судді повинні утримуватися від дослідження аспектів справи в Інтернеті, включно з дослідженням соціальних мереж сторін або свідків, оскільки це потенційно може вплинути на рішення суддів у справі або створити враження, що у справі був такий вплив.....	29
Стандарт (правило) № 10: Обачність, стриманість та розсудливість щодо всіх взаємодій та поведінки на платформах соціальних мереж (лайки, дописи, коментарі до дописів, фотографії тощо), як умова уникнення: а) лобіювання уряду/влади, участі в політичних та інших дискусіях у якості “авторитета”, “впливової особи” тощо; б) поведінки в соціальних мережах, яка може бути обурливою (такою що бентежить),	

непристойною або неоднозначною; в) надмірного інтересу (наприклад, схвалення) певних осіб чи груп, г) ігнорування “пасивного формату присутності в соціальних мережах” – через дії та реакції сторонніх людей і без ініціативи з боку судді.....	31
Стандарти (правила) № 11, 19: Дотримання етичних правил та стандартів щодо будь-яких проявів прихильності в соціальних мережах у формі встановлення відносин дружби, відстеження, схвалення чи інших дій, зокрема, врахування “дружби” в соціальних мережах при застосуванні суддями правил відводу (самовідводу). Судді повинні послідовно застосовувати правила видалення та/або блокування підписників/друзів тощо, у випадках, коли невиконання цього обов’язку створить видимість упередженості	36
Стандарт (правило) № 12: Суддя повинен уникати спілкування в соціальних мережах з особами, що є або з високою ймовірністю можуть стати учасниками судового провадження (включно з пов’язаними з ними особами)	40
Стандарт (правило) № 13: Судді повинні ставитися до інших з гідністю та повагою, забезпечувати стриманий та ввічливий тон публікацій у соціальних мережах, не толерувати зауваження дискримінаційного або принизливого характеру. Судді мають володіти навичками реагування на булінг (цькування) та образи в соціальних мережах, в тому числі пам’ятаючи про неможливість особистого реагування на такі дії.....	43
Стандарт (правило) № 14, 17: Використання своїх справжніх імен та розкриття свого суддівського статусу у соціальних мережах, а також використання псевдонімів (фейкових імен) є можливим за умови, що це не суперечить застосовним загальним етичним стандартам та існуючим або таким, які мають бути створені, правилам ідентифікації суддів в соціальних мережах. Бажаним для судді є відокремлення приватної та професійної ідентифікації, зокрема, шляхом ведення особистого та професійного облікового запису (акаунту).....	47
Стандарт (правило) № 15: Суддям не заборонено, але слід уникати коментарів в соціальних мережах щодо вирішених судових справ, та заборонено коментувати власні судові справи як до, так і після ухвалення відповідного рішення	50
Стандарт (правило) № 16: Суддям дозволено брати участь в обговоренні в соціальних мережах законопроектів, дискусійних питань політики щодо правосуддя, за умови що це не завдає шкоди авторитету правосуддя	53
Стандарт (правило) № 18: Судді не можуть використовувати соціальні мережі для просування власних чи третіх осіб комерційних або інших інтересів	56
Стандарт (правило) № 20: Судді зобов’язані повідомляти близьких чи пов’язаних з ними осіб (близьких родичів, друзів та помічників/секретарів судді) щодо обмежень спілкування в соціальних мережах з огляду на статус судді	59
Стандарт (правило) № 21: Суддям варто бути стриманими у відносинах зі ЗМІ в соціальних мережах, зокрема не використовувати такі зв’язки для особистих цілей та уникати особистої реакції на критику рішень з боку ЗМІ.....	61
Стандарт (правило) № 22: Важливою є стриманість та обережність при розкритті подробиць приватного життя (фото, події із життя тощо) як суддею, так і близькими чи пов’язаними особами (близькі родичі, друзі та помічники/секретарі судді), усвідомлення ризиків для конфіденційності та безпеки у зв’язку з розголошенням свого місцезнаходження чи будь-якої подібної інформації прямо чи опосередковано через публікації в соціальних мережах	64
Узагальнені висновки	67

ВСТУП

Даний Коментар розроблено в рамках грантового проекту «Судді в соціальних мережах: у пошуках балансу стриманості та свободи вираження», реалізованого громадською організацією «Інститут прикладних гуманітарних досліджень» за фінансової підтримки Програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Справедливість для всіх».

Коментар містить узагальнені роз'яснення, тлумачення та підходи до розуміння міжнародних стандартів (правил) поведінки суддів в соціальних мережах, а також пропонує аналіз положень відповідних міжнародних документів, що визначають поведінку суддів у соціальних мережах (зокрема Висновок КРЄС № 25, Дохійські рекомендації, Бангалорські принципи поведінки суддів, практика ЄСПЛ) та огляд кращих національних практик імплементації відповідних міжнародних стандартів.

Структура Коментаря передбачає надання експертних пропозицій до тлумачень кожного з міжнародного стандартів (правил) поведінки суддів в соціальних мережах та ґрунтується на увазі до проблемних питаннях, що були виявлені під час аналізу відповідності міжнародним стандартам української національної практики та нормативних вимог до поведінки українських суддів у соціальних мережах.

Перелік міжнародних стандартів (правил) поведінки суддів в соціальних мережах з посиланням на першоджерела викладено в Аналітичному звіті за результатами такого аналізу.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ПОВЕДІНКУ СУДДІВ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Перші соціальні мережі¹ в Інтернеті з'явилися в середині 90-х років ХХ століття, а вже з початку 2000-х років вони набули характеру інструментів звичайного віртуального спілкування сотень мільйонів людей у всьому світі. На сьогодні існує більше двох сотень сайтів із можливістю створення глобальних соціальних мереж, а такі мережі як «Facebook» та «Instagram» набули глобального значення.

Більшість соціальних мереж в Інтернеті є публічними (відкритими), що дозволяє створювати у них облікові записи (акаунти) будь-кому та іноді без справжньої ідентифікації (зазначення дійсних ідентифікаційних даних), тим самим забезпечуючи доступ до них широкого кола осіб та без прив'язки до реального життя (так звана віртуальність).

Однак віртуальність в соціальних мережах створює ілюзію перебування в іншому соціальному середовищі, що потребує оцінки з боку спільнот, які користуються в своїй діяльності правилами корпоративної етики. Це повною мірою стосується дотримання правил суддівської етики суддями - користувачами в соціальних мережах. З іншого боку, соціальні мережі утворили нові можливості для безпосередньої комунікації установ і органів судової влади із суспільством, що стало сучасним викликом для них через, традиційно «медійну закритість» порівняно з іншими гілками влади.

Наприкінці ХХ століття в міжнародному вимірі виникло стійке розуміння необхідності узагальнення норм професійної поведінки представників правничої професії.

Особливу увагу здобули питання суддівської етики. Так з'явилися спочатку Основні принципи ООН щодо незалежності судових органів (1985 р.), а згодом - в 2007 році – Бангалорські принципи професійної поведінки суддів (затверджені ЕКОСОП ООН у 2006 році) – основний міжнародний акт, що визначає мінімальні стандарти суддівської етики. Бангалорські принципи поведінки суддів конкретизовані змістовним Коментарем щодо їх застосування.

Бангалорські принципи є авторитетним міжнародним актом у сфері визначення стандартів поведінки суддів², але з огляду на час їх ухвалення (2006 рік) у них не

---

¹ Поняття “соціальні мережі” у даному коментарі слід розуміти як вебсайт або іншу службу (сервіс) в мережі Інтернет, який незалежно від його конкретної назви і призначення, дозволяє користувачам:

- створювати, видаляти та/або іншим чином управляти обліковим записом (акаунтом); та
- здійснювати з використанням облікового запису (акаунту) обмін інформацією (текстового, графічного, візуального, аудіовізуального характеру тощо) з іншими користувачами такого сервісу; та
- встановлювати контакти (взаємовідносини) у соціальній мережі та керувати такими контактами (видаляти, блокувати тощо)

Під «обліковим записом (акаунтом)» слід розуміти засіб доступу до соціальної мережі (найчастіше у вигляді особистого кабінету чи сторінки), який містить сукупність інформації про користувача соціальної мережі (зокрема наданої самим користувачем, в тому числі ідентифікаційні дані), дій користувача та інших осіб соціальної мережі в такому обліковому записі, права користувача у соціальній мережі.

Список найбільш активних соціальних мереж, опублікований на вебсайті “Вікіпедія” - https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6.

<https://zounb.zp.ua/resourse/zaporizkyy-kray/zaporizhzhya-bibliotechne/fahova-osvita/socialni-merezhi-piv>

² Опосередкованим свідченням цього є частота посилання на цей акт в українських судах. Особливо часто при розгляді клопотань про відвід чи самовідвід судді. (зокрема, типовий приклад -

сформовано принципу щодо поведінки суддів в соціальних мережах. Проте системне тлумачення окремих принципів дозволяє їх застосування і до цієї сфери.

Так, показник 2 «об'єктивність» Бангалорських принципів поведінки суддів передбачає, що *«поведінка судді в процесі засідання та за стінами суду має сприяти підтримці та зростанню довіри суспільства, представників юридичної професії та сторін у справі до об'єктивності суддів та судових органів»*³. Тим самим задля суспільної довіри цей показник «ототожнює» позапроцесуальну поведінку судді з поведінкою під час здійснення правосуддя то передбачає застосування спільних (загальних, універсальних) етичних та правових обмежень при користуванні соціальними мережами.

Однак потенціал Бангалорських принципів поведінки суддів для формування конкретних (прикладних) правил щодо поведінки суддів у соціальних мережах обмежений (зокрема через загальний характер окремих принципів), що дозволяє дійти висновку про те, що Бангалорські принципи поведінки суддів застосовуються для цілей регулювання поведінки та користування суддями соціальних мереж як «загальна етична рамка» поведінки судді у соціальних мережах.

Існування фактичної прогалини у регулюванні поведінки суддів в новій реальності соціальних мереж та усвідомлення ризиків, що при цьому виникають, стало підставою для активізації зусиль із розробки відповідних актів, що мали стати доповненням Бангалорської моделі.

В листопаді 2019 року в рамках *Глобальної мережі доброчесності суддів*⁴ було розроблено та затверджено *«Необов'язкові (“non-binding”) керівні принципи використання соціальних мереж суддями» (Дохійські рекомендації)* як акт систематизації правил поведінки суддів в соціальних мережах. Завданнями Дохійських рекомендацій⁵ визначено: а) сприяння національним судовим системам у формуванні національних правил поведінки суддів в соціальних мережах (з урахуванням наявного досвіду національних практик); б) допомогу суддям в розумінні існуючих ризиків та можливостей використання соціальних мереж.

Дохійські рекомендації передбачають такі основні принципи їх застосування:

- основу регулювання поведінки суддів у соціальних мережах становлять 6 базових Бангалорських принципів (незалежність, доброчесність, тощо);
- необхідним є розробка національних керівництв (практичних правил та настанов) щодо використання суддями соціальних мереж, зокрема дотримання суддями етичних правил під час такого використання;
- метою рекомендацій є надання певного інструментарію безпосередньо суддям та тим, хто здійснює моніторинг їхньої поведінки, навчання та консультування з етичних питань;
- положення рекомендацій є одним з прикладів ідентифікації певних конкретних та

<http://reustr.court.gov.ua/Review/79137478>) Хоча варто звернути увагу на те, що при цьому не завжди чітко усвідомлюється і тлумачиться природа цього джерела як акту м'якого міжнародного права.

³ Принцип 2.2 Бангалорських принципів поведінки суддів - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text

⁴ Одним із ключових завдань Глобальної мережі доброчесності суддів визначено послідовну допомогу в імплементації Дохійської декларації та Бангалорських принципів в нових суспільних умовах і з урахуванням сучасних викликів - <https://www.unodc.org/ji/>

⁵

https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/social_media_guidelines/social_media_guidelines_final.pdf

інструментальних міжнародних стандартів поведінки суддів в соціальних мережах.

На регіональному рівні також відбулися значні кроки в цьому напрямку. Зокрема, в рамках Ради Європи працює Консультативна рада європейських суддів (КРЕС), яка предметно опікується питаннями суддівської етики. Наразі КРЕС ухвалила 26 Висновків⁶ з різних питань правосуддя, організації судової влади та суддівської етики, 11 з яких⁷ прямо чи опосередковано пов'язані з питаннями суддівської етики та відповідного навчання судді.

Основи європейських стандартів суддівської етики було закладено у Висновку № 3 (2002) КРЕС «Про принципи та правила, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема питання етики, несумісної поведінки та неупередженості»⁸ та у наступних Висновках КРЕС, ухвалених з метою реалізації чинних стандартів.

Загальний підхід, сформований в цих міжнародних документах, не змінився з плином часу та базується на тому, що *«судді повинні поводитись завжди таким чином, щоб забезпечити повагу до своєї посади і зберегти неупередженість і незалежність судових органів»*⁹. Оскільки активність людини в соціальних мережах Інтернету має суттєву специфіку, то в контексті дотримання вимог професійної етики корпоративна поведінка має бути адаптованою до таких вимог. Не випадково КРЕС звертає увагу на необхідність існування конкретизованих та інструментальних правил поведінки. З цим пов'язана значна увага, яку міжнародні органи приділяють адаптації поведінки суддів до конкретних викликів спілкування в соціальних мережах.

Вперше КРЕС звернулася до проблематики участі судів у віртуальному світі у Висновку № 7 (2005) «Про правосуддя та суспільство», де міститься згадка про веб-сайти судів як спосіб правової просвіти суспільства, що дозволяє більш органічно «інтегрувати суди в суспільство». Однак, при цьому поза межами оцінки залишалися питання участі суддів в соціальних мережах. Так само, у Висновку № 11 (2009) щодо відносин суддів і прокурорів та Висновку № 16 (2013) щодо взаємодії суддів і адвокатів, процесуальні та етичні питання розглядаються виключно у площині їх спілкування із пресою («традиційними ЗМІ»).

У Висновку КРЕС № 14 (2011) «Про правосуддя та інформаційні технології» сформульовані загальні принципи моделі «електронного суду», без згадки про використання судьями нових технологій поза межами судових інформаційних систем¹⁰. Хоча загальні підходи, запропоновані в цих висновках, побічно є застосовними і до соціальних мереж.

Вперше КРЕС згадала про *«необхідність конкретизації загальних правил етичної*

⁶ Неофіційні переклади Висновків КРЕС розміщені на вебсайті ВРП: <https://hcj.gov.ua/page/vysnovky-kryes>

⁷ Висновки № 1 (2001) – визначає загальні питання суддівської деонтології; № 3 (2002) – визначає основні питання етики суддів; № 4 (2003) – передбачає питання підготовки та підвищення кваліфікації судьями, зокрема питанням суддівської етики; № 7 (2005) – передбачає питання навчання суддів, зокрема питанням суддівської етики; № 9 (2006) – передбачає питання навчання суддів, зокрема питанням суддівської етики; № 10 (2007) – визначає питання етики та дисципліни суддів, як основи служіння судової влади суспільству; № 11 (2008) – визначає потребу суддів у навчанні суддівській етиці під час комунікації судових рішень; № 12 (2009) – визначає засади етики суддів та прокурорів під час реалізації ними своїх функцій; № 21 (2018) – передбачає питання суддівської етики кризь призму запобігання корупції; № 22 (2019) – визначає питання етики помічників суддів; № 25 (2022) – питання етики суддів під час реалізації права на свободу самовираження та висловлювань;

№ 26 (2023) – питання етики використання судьями асистивних технологій.

⁸ https://court.gov.ua/userfiles/visn_3_2002.pdf

⁹ Основні принципи незалежності судових органів Схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text)

¹⁰ https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/r_14_2011_2011_11_9.pdf

поведінки з метою надання можливості суддям бути впевненими в тому, що вони адекватно розуміють та застосовують такі правила» у Висновку № 21 (2018) «Запобігання корупції серед суддів». Очевидно, це є першим випадком, коли КРЄС згадує про «облікові записи у соціальних мережах» та у контексті проблематики конфлікту інтересів формулює завдання мати національні стандарти щодо контролю «позасудової активності»¹¹.

Значною мірою під впливом практики ЄСПЛ ставала все більш очевидною необхідність створення спеціальних правил поведінки суддів в соціальних мережах. В 2022 році КРЄС ухвалив Висновок № 25 «Про свободу виявлення суддями поглядів», в якому розділ VIII спеціально присвячений правилам використання соціальних мереж суддями. Саме в цьому документі вперше в Європі та на регіональному рівні загалом проведено ґрунтовну та системну ідентифікацію міжнародних стандартів поведінки суддів в соціальних мережах¹². Положення Висновку КРЄС № 25 максимально гармонізовано із Дохійськими рекомендаціями, але відчувається і вплив регіонального контексту, зокрема, через врахування правових позицій ЄСПЛ.

Окрім того, що у Висновку № 25 містяться численні рекомендації щодо адаптації поведінки суддів до конкретних викликів спілкування в соціальних мережах, у документі також зазначено, що він «має на меті надати загальні рекомендації суддям і встановити широкі рамки для подальшого обговорення того, які параметри слід враховувати, коли судді користуються своїм правом на свободу вираження поглядів. Цей Висновок не має на меті визначити остаточний чи обов'язковий мінімальний обсяг свободи вираження поглядів суддів» (пункт 4). Це означає, що рекомендації цього Висновку є базовими положеннями для обговорення та ухвалення в національних суддівських асоціаціях відповідних правил поведінки в соціальних мережах, пов'язаних з дотриманням суддівської етики.

Опосередковано проблематика участі судів та суддів в соціальних мережах розглядалась і ЄСПЛ в контексті справ щодо особливостей реалізації суддями права на свободу вираження поглядів. Щоправда, проблематика власне соціальних мереж стосовно суддів згадується лише в кількох рішеннях останніх років. Більш важливим є формулювання правових позицій щодо особливостей застосування статті 10 ЄКПЛ щодо судової системи. В цьому контексті ЄСПЛ має досить чітку позицію, яка вже отримала узагальнення в кількох аналітичних матеріалах як самого Суду, так і Венеційської Комісії¹³. Існування усталених позицій ЄСПЛ не виключає їх еволюції та появи нових підходів й оцінок, особливо з урахуванням сучасної практики використання інформаційних технологій.

З 2019 року співпраця європейських інститутів (РЄ, Венеційської комісії тощо) та системи ООН (перш за все Глобальної мережі доброчесності суддів) з метою створення уніфікованих підходів щодо регулювання участі суддів в соціальних мережах дедалі посилюється.

Наприклад, в квітні 2019 року Венеційська комісія підготувала аналітичний матеріал щодо європейських практик, який було використано у подальшому для створення Рекомендацій Глобальної мережі¹⁴.

¹¹ https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/opinio_21_ua_1.pdf

¹² <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

¹³ Venice Commission. Opinion N806/2015 "On the Freedom of expression of Judges"; також див.: Short Research Item: The duties and obligation of Judges under Art. 10 of the ECHR. (2019) - https://www.venice.coe.int/files/un_social_media/ech.pdf

¹⁴ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2019\)003-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2019)003-e)

Досить активно європейські судді та європейські інститути приймають участь у діяльності Глобальної мережі у сфері національної імплементації Рекомендацій.

Таким чином, доцільно виділити два сучасні підходи національних судових систем:

1) Визнання *достатності існуючих загальних етичних стандартів* для суддів (у різних правових форматах) і неактуальність формулювання специфічних правил щодо поведінки в соціальних мережах; це не виключало доповнення існуючих актів і спеціальними, хоча і досить загальними та не завжди інструментальними положеннями про соціальні мережі; вочевидь, до останнього часу такий підхід є характерним в Україні.

2) *Створення спеціальних правил щодо поведінки* суддів у соціальних мережах. При цьому у жодному із відомих випадків (певним винятком до останнього часу був підхід Ізраїлю та окремих штатів США) не ставиться питання про *заборону*, натомість пропонуються правила щодо ключових і надзвичайно конкретних питань (як реєструватись, кого визнавати «друзями», в яких межах висвітлювати професійну кар'єру, давати оцінку судовій системі, чи надавати коментарі, які фото і матеріали оприлюднювати тощо).

Загалом, в цих актах¹⁵ (переважно в коментарях до них) пропонується аналіз від 60 до 100 конкретних питань щодо технічних та змістовних аспектів поведінки суддів у соціальних мережах.

Наведений вище аналіз ситуації дає підстави для висновку про досягнення на сьогодні певного консенсусу демократичних держав та міжнародних організацій щодо загального переліку та змісту принципів поведінки суддів у соціальних мережах. На цій основі стає можливою їх ідентифікація та тлумачення, розробка пропозицій щодо закріплення правил (міжнародних стандартів чи принципів) поведінки суддів у соціальних мережах на національному рівні в Україні.

РОЗДІЛ 2. КОМЕНТАР МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ (ПРАВИЛ) ПОВЕДІНКИ СУДДІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Стандарт (правило) № 1: Суддям не слід забороняти участь у соціальних мережах, але використання соціальних мереж окремими суддями має підтримувати авторитет правосуддя та доброчесність суддівської професії

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункти 66, 68 Висновку КРЕС № 25 та параграф 1 Дохійських рекомендацій, які визначають, що *“судді можуть використовувати соціальні мережі, як і будь-які інші громадяни”*. Важливість участі суддів в соціальних мережах полягає в тому щоб *“судді, як громадяни і як судді, були залучені до життя громад, яким вони служать. В епоху, коли така участь все частіше охоплює діяльність в Інтернеті, суддям не слід забороняти відповідну участь у соціальних мережах”*¹⁶.

2. Як зазначив ЄСПЛ у рішенні по справі “Козан проти Туреччини”, *“Суд повторює, що завдяки своїй доступності та здатності зберігати і поширювати великі*

¹⁵ Висновок КРЕС № 25, Дохійські рекомендації, акти Венеційської комісії, РС та Глобальної мережі доброчесності суддів.

¹⁶ Параграф 1 Дохійських рекомендацій -

https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/social_media_guidelines/social_media_guidelines_final.pdf

обсяги даних веб-сайти роблять значний внесок у поліпшення доступу громадськості до новин і, в більш загальному сенсі, у полегшення передачі інформації. Можливість для осіб висловлювати свою думку в Інтернеті є безпрецедентним інструментом для здійснення свободи вираження поглядів. Стаття 10 Конвенції має застосовуватися до комунікації через Інтернет незалежно від типу переданого повідомлення. Зокрема, ... [Суд] розглянув як таке, що підпадає під здійснення права на свободу вираження поглядів, серед іншого, використання Google Sites, модуля Google, який полегшує створення та обмін веб-сайтом у групі”¹⁷.

3. Тому обґрунтованим є висновок про загальне право для суддів брати участь в соціальних мережах та здійснювати в них свободу вираження поглядів.

4. Відповідно до пункту 2 статті 10 ЄКПЛ, здійснення цих свобод (свободи вираження поглядів, що включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів), оскільки воно пов’язане з обов’язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров’я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

З наведеної норми ЄКПЛ та сталої практики ЄСПЛ¹⁸ можна дійти висновку, що свобода вираження поглядів суддями з використанням соціальних мереж може бути піддана відповідними обмеженням і які переслідують легітимну мету – підтримання авторитету і безсторонності суду.

5. Аналогічні застереження щодо умов та обмежень використання суддями соціальних мереж містяться у Висновку КРЄС № 25 та Дохійських рекомендаціях, які визнають за суддями відповідне право на свободу вираження поглядів у соціальних мережах “у випадку дотримання ними певних умов”¹⁹, зокрема використання соціальних мереж окремими суддями має не підривати авторитет правосуддя та добросовісність суддівської професії.

6. Використання суддями соціальних мереж вимагає від суддів врахування певних особливостей (обмежень) та дотримання певних правил поведінки, визначених на основі узгодженої міжнародної практики. Відповідні правила зафіксовані у Висновку КРЄС № 25 та Дохійських рекомендаціях і покликані гарантувати авторитет правосуддя та незалежність суддів під час використання ними соціальних мереж.

7. Коментований стандарт є визначальним (сутнісним) для всіх інших правил поведінки суддів в соціальних мережах, зокрема встановлює принципи/засади будь-якої діяльності судді в соціальних мережах (підтримання авторитету правосуддя, добросовісності суддівської професії та незалежності суддів).

8. Щодо міжнародної практики застосування коментованого стандарту, то багато країн світу напрацювали відповідні положення про право суддів використовувати

¹⁷ Рішення ЄСПЛ по справі «Козан проти Туреччини» (пункти 48,49) - <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-215925>

¹⁸ див. зокрема, вищезгадане рішення по справі “Козан проти Туреччини”, 01 березня 2022 року, Заява № 16695/19 (пункти 43-51); рішення ЄСПЛ по справі “Бака проти Угорщини”, 23 червня 2016 року, Заява № 20261/12 (пункти 162-167); та рішення по справі “Emiñağaoğlu проти Туреччини”, 09 березня 2021 року, Заява № 76521/12 (пункти 120-126)

¹⁹ Пункт 66 Висновку КРЄС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

соціальні мережі з урахуванням існуючих правових та етичних норм поведінки суддів. Зокрема, таке врегульовано для суддів Бельгії, Франції, Сполученого Королівства, Італії, Нідерландів, Португалії, Естонії, Албанії, Туреччини та Колумбії²⁰.

Стандарт (правило) № 2: Правила щодо суддівської етики застосовуються до поведінки суддів в соціальних мережах, так само як і до поведінки в реальному житті

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункт 68 (з урахуванням пунктів 8 та 12) Висновку КРСС № 25 та параграфи 2, 5 Дохійських рекомендацій, які незважаючи на відсутність багатьох вказівок *«щодо того, як судді мають здійснювати свою свободу вираження поглядів онлайн»* визначають поширення *«загального обов'язку суддівської стриманості»* під час користування соціальними мережами.

2. ЄСПЛ, не висловлюючись безпосередньо щодо дотримання суддівської етики в соціальних мережах, але звертаючи увагу на гарантії статті 10 ЄКПЛ, вважає обов'язковим для службовців, які працюють у судовій сфері, щоб вони демонстрували *«стриманість при здійсненні своєї свободи вираження думки в усіх випадках, де авторитет і неупередженість правосуддя можуть бути поставлені під сумнів»*²¹, тим самим підтверджуючи застосовність загальних етичних та правових обмежень для суддів у будь-якій діяльності, зокрема використанні соціальних мереж.

3. Бангалорські принципи поведінки суддів, попри те, що прямо не визначають соціальні мережі, як сферу активності суддів, у показнику *«об'єктивність»* наголошують, що *«поведінка судді в процесі засідання та за стінами суду має сприяти підтримці та зростанню довіри суспільства, представників юридичної професії та сторін у справі до об'єктивності суддів та судових органів»*²².

Відповідно до вимог четвертого показника Бангалорських принципів поведінки суддів *«дотримання етичних норм, демонстрація дотримання етичних норм є невід'ємною частиною діяльності суддів, тож обґрунтованим буде висновок про те, що дотримання суддею етичних норм є обов'язковим і під час використання соціальних мереж»*.

4. Коментований стандарт (правило) покликаний впорядкувати ситуації, породжені появою нових явищ (мережі Інтернет та соціальних мереж) та які розглядаються як нове

²⁰ Албанія

https://www.gjp.gov.al/rc/doc/KODI_I_ETIK_S_GJYO_SORE_VKLGJ_nr_271_date_22_4_2021_4666.pdf

Республіка Колумбія <https://eticayvalores.poder-judicial.go.cr/images/Documentos/CIEJcomentado.pdf>

Королівство Бельгія <https://csj.be/admin/storage/hrj/o0023f.pdf>

Республіка Естонія

https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analyysid/2018/Kohtunike_eetikakoodeks_analu%CC%88u%C%88s.pdf

Французька Республіка [http://www.conseil-superieur-](http://www.conseil-superieur-magistrature.fr/sites/default/files/atoms/files/csm_recueilobligationsdeontologiques.pdf)

[magistrature.fr/sites/default/files/atoms/files/csm_recueilobligationsdeontologiques.pdf](http://www.conseil-superieur-magistrature.fr/sites/default/files/atoms/files/csm_recueilobligationsdeontologiques.pdf)

Італійська Республіка <https://www.edizione.com/wp-content/uploads/2018/07/Code-of-Etichs.pdf>

Королівство Нідерланди <https://www.nvvr.org/wp-content/uploads/NVvR-Rechterscode.pdf>

Турецька Республіка <https://rm.coe.int/declaration-of-ethics-for-turkish-judiciary/1680a577db>

Сполучене Королівство <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2023/06/Guide-to-Judicial-Conduct-2023.pdf>

²¹ Рішення ЄСПЛ по справі «Віллі проти Ліхтенштейну» (пункт 64) - <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-58338>

²² Принцип 2.2 Бангалорських принципів поведінки суддів - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text

середовище для активності суддів (так званої цифрової/доповненої реальності). Це в свою чергу ставить складне етико-правове питання щодо поширення існуючих правових та етичних обмежень суддів в реальному житті до використання суддями соціальних мереж.

Для вирішення даної проблематики, й з огляду на стандарт (правило) № 1, який допускає використання суддями соціальних мереж, слід вважати повністю застосовними до поведінки та активності суддів в соціальних мережах існуючі правові та етичні обмеження суддів в реальному житті.

5. Для цілей коментованого правила *«під існуючими правовими та етичними обмеженнями суддів в реальному житті»* слід розуміти обмеження (правила, вимоги, обов'язки) для суддів, які містяться в конституції, законодавчих актах, кодексах поведінки, кодексах етики чи інших документах, що регулюють питання поведінки суддів²³.

6. Вказаний стандарт встановлює загальне правило щодо поширення існуючих правових та етичних обмежень суддів в реальному житті на будь-яку поведінку, активність чи використання суддями соціальних мереж, зокрема *«загального обов'язку суддівської стриманості»*²⁴ та обов'язок *«підтримувати авторитет правосуддя та доброчесність суддівської професії»*.

А тому за відсутності релевантних положень щодо поведінки в соціальних мережах у існуючих правових та етичних обмеженнях суддів в реальному житті, суддям слід застосовувати принцип доцільності певної поведінки, активності чи використання соціальних мереж та оцінювати вплив відповідних дій на забезпечення авторитету правосуддя. Зокрема, розглянути питання про відмову від певних дій чи активності метою недопущення шкоди авторитету правосуддя.

7. Межа поширення існуючих правових та етичних обмежень суддів в реальному житті на будь-яку поведінку, активність чи використання суддями соціальних мереж може бути збільшена або зменшена шляхом впровадження додаткового регулювання поведінки суддів в соціальних мережах (що є правом держави за змістом стандарту (правила) № 3). При цьому, до будь-яких додаткових вимог (додаткового регулювання) щодо поведінки суддів в соціальних мережах застосовується загальний обов'язок суддівської стриманості з метою запобігання формування недовіри до незалежності і безсторонності судової влади.

8. Щодо особливостей застосування коментованого правила в умовах української ситуації, то положення про застосовність норм суддівської етики до поведінки як в соціальних мережах, так і до поведінки в реальному житті базується на Законі України «Про судоустрій і статус суддів», яким встановлено загальну вимогу для судді дотримуватися професійної етики.

Обґрунтованим є висновок про поширення на будь-яку поведінку судді (як в реальному «нецифровому», так і у віртуальному «цифровому» житті) положень статей 1, 3 Кодексу суддівської етики, які вимагають від суддів *«бездоганної поведінки»* та *«бути прикладом високих стандартів поведінки з метою зміцнення довіри громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду»*.

Підтверджуючи вищевказаний висновок, Коментар до статті 20 Кодексу суддівської етики містить загальну рекомендацію про те, що *«аналізуючи свою поведінку не тільки в залі суду, а й у приватному житті, суддя повинен дотримуватись положень*

²³ Пункт 14 Висновку КРЄС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

²⁴ Пункт 68 Висновку КРЄС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

Кодексу суддівської етики, оцінюючи, що можна, а чого не можна дозволити собі робити».

9. Коментований стандарт є стрижневим для всіх міжнародних правил поведінки суддів в соціальних мережах, оскільки виконує функцію «комунікатора (з'єднувача)» між правовими та етичними обмеженнями суддів в реальному житті та стандартами поведінки суддів в соціальних мережах.

До того ж коментоване правило визначає межі або рамку поведінки суддів в соціальних мережах, визначаючи застосовним «загальний обов'язок суддівської стриманості» під час використання судьями соціальних мереж.

10. Щодо міжнародної практики застосування коментованого стандарту, то в світі відсутня єдність щодо застосовності існуючих правових та етичних обмежень суддів в реальному житті до використання соціальних мереж. Найчастіше країни обирають шлях розробки спеціальних правил поведінки суддів в соціальних мережах з урахуванням загальних етичних та правових актів, які визначають поведінку суддів (Бангалорські принципи, практика ЄСПЛ, акти Ради Європи та ООН).

Зокрема, аналогічні вимоги щодо застосовності етичних норм у реальному (не цифровому) житті до використання соціальних мереж передбачені для суддів Австралії²⁵ та Коста-Ріки²⁶.

Верховний Суд Республіки Філіппіни під час розгляду однієї з дисциплінарних справ проти суддів зазначив, що *“хоча суддям не заборонено ставати користувачами та брати участь у діяльності соціальних мереж, ми нагадуємо їм, що таким чином вони не позбавляються свого статусу судді. Вони несуть із собою в кіберпросторі ті самі етичні обов'язки та обмеження, які кожен суддя повинен дотримуватись у своїй повсякденній діяльності”*²⁷.

Стандарт (правило) № 3: Держави можуть створювати додаткові вимоги щодо поведінки суддів в соціальних мережах, однак будь-які додаткові вимоги не повинні стосуватися конкретних соціальних мереж або технологій, а повинні мати загальне застосування

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункти 21-22 Висновку КРЕС № 25 та параграф 2 Дохійських рекомендацій, які на основі поширеної практики серед держав-членів, визначають важливість додаткового регулювання поведінки суддів в соціальних мережах, що на практиці окремих держав *«призвело до більш активної публічної участі суддів, особливо участі в соціальних мережах»*²⁸.

2. Коментований стандарт (правило) розглядає ситуації щодо встановлення додаткового регулювання поведінки суддів в соціальних мережах як право держави і не зобов'язує її запроваджувати відповідне додаткове регулювання, тим самим залишаючи це питання на розсуд конкретної держави.

²⁵ Federal Court of Australia, Guidelines for Judges about using electronic social media, 6 December 2013, Australia

²⁶ Council of Notables, Costa Rica Judicial System, The use of social media, Recommendation, 1-2015, N3, 2015, Costa Rica - <https://eticayvalores.poder-judicial.go.cr/images/ConsejoNotables/Recomendaciones/01-2015.pdf>

²⁷ https://lawphil.net/judjuris/juri2014/apr2014/am_rtj-09-2200_2014.html

²⁸ Пункт 22 Висновку КРЕС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

Але, як слушно зауважено у пункті 22 Висновку КРЕС № 25, «багато держав- членів вважають важливим завданням обговорювати суддівську етику з визначенням належного змісту і меж вільного вираження поглядів суддів». Це, в свою чергу, демонструє важливість «широкого обговорення серед суддів», як необхідної передумови для формування державою відповідного додаткового регулювання.

3. Бангалорські принципи поведінки суддів, й зокрема положення Преамбули, не містять положень щодо можливості держави чи судових органів встановлювати додаткові вимоги до поведінки суддів, за умови дотримання загальних (базових) принципів регламентації поведінки суддів, таких як незалежність, об'єктивність, чесність тощо і які зафіксовані, серед іншого, самими Бангалорськими принципами поведінки суддів.

4. Незважаючи на визначене право держави щодо додаткового регулювання поведінки суддів в соціальних мережах, слід враховувати ту обставину, що до будь-яких додаткових вимог щодо поведінки суддів в соціальних мережах застосовується загальний обов'язок суддівської стриманості з метою запобігання створенню недовіри незалежності і безсторонності судової влади.

5. Коментоване правило містить застереження щодо меж додаткового регулювання державою поведінки суддів в соціальних мережах, а саме передбачає, що будь-які додаткові вимоги повинні мати загальне застосування.

Під загальним застосуванням додаткових вимог щодо поведінки суддів в соціальних мережах слід розуміти встановлення державою таких етичних та/або правових норм (правил поведінки), які не обмежують суддів у виборі соціальної мережі для спілкування та не зобов'язують їх використовувати певну мережеву платформу, а також не передбачають застосовність певних норм (правил поведінки) лише щодо частини суддів.

6. Щодо визначення поняття «додаткові вимоги до поведінки суддів в соціальних мережах», то в аспекті застосування визначеного стандарту (правила) це поняття слід розглядати як:

- а) принципово нові правові чи етичні аспекти регулювання поведінки суддів в соціальних мережах (тобто такі питання поведінки, які не мають регулювання в межах існуючих в державі етичних чи правових норм); або
- б) новий рівень регулювання існуючих вимог (збільшення чи зменшення обмежень) в межах тих правил, що вже застосовуються до регулювання поведінки суддів в соціальних мережах у конкретній державі.

Наприклад, держава може передбачити суворіші обмеження щодо спілкування суддів у соціальних мережах із окремими категоріями осіб – адвокатів, прокурорів, судових експертів тощо.

7. Ані Висновок КРЕС № 25, ні Дохійські рекомендації, ні Бангалорські принципи поведінки суддів не визначають учасників процедур створення додаткових вимог до поведінки суддів в соціальних мережах. Між тим, з огляду на вищенаведене та керуючись пунктом 22 Висновку КРЕС № 25, преамбулою Бангалорських принципів поведінки суддів можна дійти висновку, що обов'язковою є участь суддівської спільноти (судових органів) в обговоренні такого додаткового регулювання та змісту конкретних додаткових вимог. Тому під час їх розробки слід залучати суди, суддівські асоціації, органи суддівського самоврядування тощо.

Для українського контексту важливою та доречною слід розглядати залученість ВРП та РСУ до процесів здійснення будь-якого додаткового регулювання поведінки суддів в соціальних мережах.

8. Щодо особливостей застосування коментованого правила в умовах української ситуації, то визначення державою обов'язків судді здійснено в статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

При цьому, відповідно до статті 58 згаданого Закону, питання етики судді (етичні засади поведінки судді) визначаються Кодексом суддівської етики, що затверджується з'їздом суддів України за пропозицією Ради суддів України.

А тому формулювання будь-яких додаткових вимог до обов'язків або поведінки суддів в соціальних мережах може здійснюватися лише через внесення відповідних змін до Кодексу суддівської етики.

9. На даний час етичні вимоги до поведінки суддів в соціальних мережах визначено у статті 20 Кодексу суддівської етики, відповідно до якої інформація, яка розміщується у соціальних мережах від імені судді не повинна завдавати шкоди авторитету судді та судової влади.

Отже підхід Кодексу суддівської етики, в частині визначення вимог до поведінки судді в соціальних мережах, ґрунтується на характеристиці змісту інформації, доречної до розміщення чи коментування, проте навряд чи такий підхід є доречним в контексті унормування користування судьями соціальними мережами.

10. Застосування відповідного правила в умовах українського контексту можливе шляхом визначення меж регулювання поведінки суддів в соціальних мережах (до прикладу на рівні Кодексу суддівської етики), зокрема, через визначення «рамки обмежень у використанні судьями соціальних мереж», як набору певних правил поведінки, порушення яких є недопустимим, й натомість в межах яких поведінка суддів вважається прийнятною та допустимою).

11. Коментований стандарт є пов'язаним майже з усіма міжнародними стандартами (правилами) поведінки суддів в соціальних мережах, які визначені у Висновку КРЄС № 25 та Дохійських рекомендаціях.

При цьому існує тісний зв'язок коментованого правила зі стандартом (правилом) № 5, яке передбачає обов'язок держави щодо організації відповідного навчання для суддів та створення інфраструктури індивідуального консультування та отримання рекомендацій щодо поведінки в соціальних мережах.

Коментоване правило також пов'язане з іншими стандартами (правилами) через його застосування для певних ситуацій, наприклад правило № 8 встановлює додаткову вимогу до поведінки суддів в соціальних мережах (щодо контролю за «цифровою пам'яттю»).

12. Щодо міжнародної практики застосування коментованого стандарту, то в світі відома та широко застосовується додаткова вимога у вигляді заборони судьям здійснювати ідентифікацію в соціальній мережі з використанням свого суддівського статусу.

Подібна вимога встановлена для членів суддівського корпусу Сполученого Королівства. Відповідно до цієї вимоги судді, що ведуть сторінку (акаунт) або які публікують коментарі в дописах, публікаціях інших людей, не повинні самоідентифікувати себе як членів судової влади – суддів. Судді також повинні уникати висловлювання думок, які, якби стало відомо, що вони обіймають посаду судді, можуть

завдати шкоди довірі суспільства до їхньої власної неупередженості або до судової влади загалом²⁹.

Іншим прикладом є штат Айдахо (США), де відповідно до існуючих етичних норм (правила 3.1. Кодексу суддівської етики суддів штату) передбачено, що «хоча суддям не забороняється брати участь у соціальних мережах, таких як «Facebook», «Instagram» або «Snapchat», вони повинні проявляти стриманість і обережність у цьому. Суддя не повинен називати себе суддею за допомогою слів чи зображень під час участі у коментарях або взаємодії, що не відповідає обмеженням цього Кодексу»³⁰.

Стандарт (правило) № 4: Судді повинні бути обізнані з аспектами (зокрема технічними) використання соціальних мереж, зокрема, знати їх види і предметну специфіку, внутрішні правила, наслідки певних дій на платформах

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункт 77 Висновку КРЕС № 25 та параграфи 4, 14, 38-39 Дохійських рекомендацій, які відзначають, що «розуміння того, які платформи соціальних мереж використовуються, як працюють різні платформи соціальних мереж, яким типом інформації доцільно ділитися на різних платформах соціальних мереж і які потенційні ризики та наслідки може мати участь у комунікації на такій платформі ..... має допомогти суддям зрозуміти, який ступінь стриманості дозволяє їм захистити свою безпеку й виконати свої зобов'язання щодо підтримки незалежності та безсторонності, гідності своєї посади та довіри суспільства до судової влади».

2. Бангалорські принципи поведінки суддів (принцип 6.3) передбачають, що «суддя вживає розумні заходи для збереження та розширення своїх знань, вдосконалення практичного досвіду та особистих якостей, необхідних для належного виконання ним своїх обов'язків, використовуючи для цих цілей засоби навчання та інші можливості, що в умовах судового контролю мають бути доступні для суддів».

3. Коментарі 199 та 200 до Бангалорських принципів поведінки суддів визначають, що «довіра, яку громадяни мають до судової системи, посилиться, якщо суддя матиме глибокі й широкі знання не лише в спеціальній області права, але й в інших галузях, і якщо індивідуальні навички та розсудливість (в залі суду й за його межами) дають судді змогу керувати справами та належним чином і чуйно ставитися до усіх відповідних осіб..... Необхідні знання можуть включати не лише аспекти матеріального і процесуального права, але й питання впливу права й судів на життя суспільства».

4. З наведених положень Висновку КРЕС № 25, Дохійських рекомендацій та Бангалорських принципів поведінки суддів (і коментаря до них) вбачається, що обов'язок суддів вживати розумні заходи для вдосконалення та поповнення своїх знань, вмінь та навичок, включає й ті знання, вміння та навички, що безпосередньо не пов'язані зі здійсненням правосуддя, але впливають на довіру до судової системи, зокрема щодо присутності і активності в соціальних мережах.

5. Коментоване правило покликане встановити загальну рамку регулювання відповідного обов'язку суддів, як необхідної умови будь-якого використання суддями

²⁹ Senior President of Tribunals, Senior Presiding Judge for England and Wales, Blogging by Judicial Office Holders, 8 August 2012, United Kingdom: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/JCO/Documents/Guidance/blogging-guidance-august-2012.pdf>

³⁰ https://judicialcouncil.idaho.gov/pdf/Idaho_Code_Judicial_Conduct_06_17.pdf

соціальних мереж, та визначити перелік питань, які безумовно повинні бути опановані суддями для уникнення негативних наслідків для авторитету судової влади.

Серед питань, які суддям варто брати до уваги, є наступні:

- які види соціальних мереж існують та яка їх предметна специфіка;
- які особливості їх використання і функціонування (внутрішні правила роботи соціальної мережі);
- які наслідки (етичні, адміністративні, юридичні тощо) дій/поведінки у відповідній соціальній мережі;
- які технічні особливості поширення інформації в соціальних мережах та контролю за її збереженням/видаленням;
- інші питання, пов'язані з соціальними мережами, які впливають на сприйняття поведінки суддів на цих платформах або використання таких мереж суддями.

6. Обов'язок судді, відповідно до коментованого правила, пов'язаний з отриманням певних знань, умінь та навичок не тільки за допомогою інфраструктури, створеної чи забезпеченої державою, а й неформально (поза межами підвищення кваліфікації) та за власною ініціативою.

7. Щодо особливостей застосування коментованого правила в умовах української ситуації, то на сьогодні Україна не має спеціального нормативного регулювання обов'язку суддів отримувати знання, вміння та навички користування соціальними мережами. Положення національного законодавства про судоустрій і статус суддів (стаття 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») детально та однозначно регламентують обов'язок суддів систематично розвивати професійні навички (уміння), підтримувати свою кваліфікацію на належному рівні, необхідному для виконання повноважень у суді, де він обіймає посаду, проте відсутні положення щодо обов'язку судді здобувати навичок та знання в позапроцесуальній поведінці (в т. ч. навичок та знань щодо різних аспектів використання соціальних мереж).

8. Важливим для належного виконання суддями відповідного обов'язку є розробка органами суддівського врядування і самоврядування (ВРП та РСУ) рекомендацій з питань опанування суддями знань, умінь та навичок щодо використання соціальних мереж.

9. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими стандартами (правилами) поведінки суддів в соціальних мережах, то тісний зв'язок коментованого правила існує з правилом № 5, яке визначає обов'язок держави створити відповідну освітню та навчальну інфраструктуру, та тим самим кореспондуючи обов'язку суддів отримувати відповідні знання обов'язок держави забезпечити умови для отримання знань.

Невід'ємний зв'язок коментованого правила також наявний зі (стандартом) правилом № 3, яке передбачає право держави встановлювати додаткові вимоги до поведінки суддів в соціальних мережах, оскільки встановлює додатковий обов'язок для суддів, що пов'язаний з використанням соціальних мереж.

Коментоване правило має вплив на всі без винятку міжнародні правила поведінки суддів в соціальних мережах, оскільки без достатніх знань про аспекти функціонування соціальних мереж ризики для авторитету правосуддя потенційно збільшуються, незалежно від умисності/не умисності дій/поведінки суддів в соціальних мережах.

10. Щодо міжнародної практики застосування коментованого стандарту, то можна згадати про розроблений Глобальною програмою УНЗ ООН (на виконання Дохійської

декларації та рекомендацій) навчальний курс, що стосується тематики запобігання корупції та забезпечення доброчесності суддів³¹.

Додатково, в межах Іbero-американської комісії з суддівської етики було розроблено рекомендації щодо етичного використання соціальних мереж³², згідно з якими «навчання з використання соціальних мереж є необхідністю для суддів у наш час».

Стандарт (правило) № 5: Держава повинна забезпечити: наявність освітніх програм щодо поведінки суддів в соціальних мережах; створення механізмів індивідуальних консультацій та надання загальних рекомендацій для суддів щодо Іbero-американська комісія з суддівської етики використання соціальних мереж.

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункти 76-78 Висновку КРЕС № 25 та параграфи 4, 14 31, 37-40 Дохійських рекомендацій, які наголошують на *«важливості навчання всіх суддів роботи з додатками соціальних мереж та етичним наслідкам їх використання в особистому та професійному контекстах»*.

2. Бангалорські принципи поведінки суддів (принцип 6.3. показника шість) передбачає, що *«суддя вживає розумні заходи для збереження та розширення своїх знань, вдосконалення практичного досвіду та особистих якостей, необхідних для належного виконання ним своїх обов'язків, використовуючи для цих цілей засоби навчання та інші можливості, що в умовах судового контролю мають бути доступні для суддів»*.

Очевидно, що цей обов'язок судді нерозривно пов'язаний з доступністю для суддів відповідних засобів та можливостей отримання таких знань, вмінь та навичок.

3. Отже, логічним є висновок про обов'язок держави (в т. ч. в особі органів судової влади) створити, забезпечити та надавати суддям відповідні засоби та можливості, зокрема шляхом створення освітньої інфраструктури та консультативно-методичної підтримки суддів щодо присутності та активності в соціальних мережах, з метою навчання суддів щодо різних аспектів використання соціальних мереж, а також етичних стандартів поведінки в соціальних мережах.

Перелік таких засобів та можливостей не є вичерпним й визначається виходячи з можливостей держави (зокрема фінансових, інституційних, організаційних).

4. При цьому, в значенні ЄКПЛ «обов'язок держави забезпечити суддів відповідними засобами та можливостями навчання використанню соціальних мереж» має вважатися позитивним зобов'язанням держави.

Оскільки коментоване правило кореспондується зі стандартом (правилом) № 4 щодо необхідності обізнаності судді із аспектами використання соціальних мереж, то держава в особі перш за все органів суддівського врядування повинна мати відповідні «позитивні зобов'язання», що покликані упередити порушення суддями правил поведінки в соціальних мережах.

5. У Висновку КРЕС № 25 та Дохійських рекомендаціях наведено орієнтовний перелік питань, з яких повинне здійснюватися навчання:

- які види соціальні мережі існують та особливості їх використання і функціонування;

³¹ <https://iaccseries.org/unodc-training-judges-to-prevent-corruption-and-promote-integrity/>

³² https://eticayvalores.poder-judicial.go.cr/images/CIEJ/Segundo_Dictamen_CIEJ.pdf

- яку інформацію слід поширювати у соціальних мережах різних типів;
- які потенційні вигоди, ризики та наслідки використання соціальних мереж різних типів;
- особливості етичної поведінки суддів в соціальних мережах;
- способи та межі реалізації суддею обов'язку судді повідомляти близьких родичів, друзів та помічників/секретарів судді щодо обмежень спілкування в соціальних мережах, та впливу поведінки зазначених осіб судді на реалізацію суддею своїх обов'язків;
- особливості використання соціальних мереж працівниками суду;
- вплив використання суддею соціальних мереж на здійснення правосуддя (зокрема недопустимість збору доказів суддею в соціальних мережах).

6. Інші питання навчання суддів використанню соціальних мереж є предметом розсуду держави та залежать від різних обставин, зокрема від обсягу додаткового регулювання поведінки суддів в соціальних мережах, яке може бути впроваджене державою відповідно до стандарту (правила) № 3.

7. Особливістю застосування коментованого правила є те, що його вимоги поширюється не тільки на чинних суддів, а й на кандидатів на посади суддів, які проходять підготовку перед призначенням на посаду судді.

8. Навчання суддів, передбачене даним правилом, повинно носити постійний та регулярний характер з поширенням, в тому числі, за участю асоціацій суддів, найкращих практик та досвіду. Проведення такого навчання може бути організовано дистанційно за допомогою електронних платформ.

9. Невід'ємною складовою «обов'язку держави» в значенні коментованого правила є створення та забезпечення функціонування механізмів індивідуальних консультацій та надання загальних рекомендацій для суддів щодо використання соціальних мереж, які на додаток до навчання сприятимуть належному використанню суддями соціальних мереж.

Характер таких консультацій повинен бути конфіденційним та оперативним (без невинуватих зволікань), оскільки цього вимагає природа спілкування в соціальних мережах (*швидке й чітке, що може спонукати суддів публікувати необачні дописи*)³³.

Важливим є і механізм загальних рекомендацій (як збірки порад і настанов щодо практичних рекомендацій для суддів на тему використання соціальних мереж), розробку яких слід здійснювати органам суддівського врядування і самоврядування.

10. Щодо особливостей застосування коментованого правила в умовах української ситуації, то на сьогодні Україна не має спеціального нормативного регулювання у сфері навчання суддів щодо поведінки в соціальних мережах та забезпечення відповідної освітньої інфраструктури. Реалізація позитивних зобов'язань держави щодо організації навчання суддів використанню соціальних мереж набуває особливого значення в умовах відсутності або фрагментарності нормативного регулювання поведінки суддів в соціальних мережах, спрямованого на імплементацію загальних принципів та стандартів такої поведінки.

Отже, органам суддівського врядування і самоврядування (ВРП та РСУ) у співпраці з НСШУ слід розглянути питання про впровадження спеціальних освітніх компонентів в програми підготовки суддів та кандидатів на посаду судді, працівників апаратів судів, керівників судів (голів судів, їх заступників, керівників апаратів та їх заступників).

³³ Пункт 70 Висновку КРЕС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

Щодо надання суддям індивідуальних консультацій з питань використання соціальних мереж, доцільним є використання існуючого механізму надання висновків та роз'яснень за зверненнями суддів Комітетом РСУ з питань дотримання етичних норм, запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів.

11. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими правилами поведінки суддів в соціальних мережах, то тісний зв'язок цього правила існує зі стандартом (правилом) № 4, яке передбачає необхідність для суддів бути обізнаними з технічними аспектами використання соціальних мереж, зокрема, знати їх види і предметну специфіку, внутрішні правила, наслідки певних дій на платформі).

Невід'ємний зв'язок коментованого правила наявний також зі (стандартом) правилом № 3, яке передбачає право держави встановлювати додаткові вимоги до поведінки суддів в соціальних мережах, тим самим зобов'язуючи державу забезпечити відповідне навчання для суддів у випадку запровадження додаткових вимог до поведінки суддів в соціальних мережах.

Коментоване правило має вплив на всі без винятку міжнародні правила поведінки суддів в соціальних мережах, оскільки без належної інфраструктури навчання та консультування суддів використанню та поведінці в соціальних мережах, судді позбавлені можливостей отримувати відповідні знання, уміння та навички і як наслідок потенційно збільшуються ризики для авторитету правосуддя.

12. Щодо міжнародної практики застосування коментованого стандарту, то як приклад впровадження освітніх програм щодо поведінки суддів в соціальних мережах можливо розглядати навчальний курс Глобальної програми УНЗ ООН, розроблений на виконання Дохійської декларації та рекомендацій, щодо запобігання корупції та забезпечення доброчесності суддів³⁴.

Франкомовна мережа судових рад, як організація, яка об'єднує судові ради – органи управління судовими системами 14 країн і забезпечує вивчення та дослідження нових проблем і викликів судової системи, у звіті своєї робочої групи з питань соціальних мереж та судової влади “Суддя на зв'язку: за яких умов?” надала свої пропозиції щодо питань, які можуть бути предметом навчання суддів з боку держави:

- 1. способи використання соціальних мереж та соціальних медіа, включаючи параметри, які забезпечують конфіденційність та безпеку;*
- 2. соціальні мережі не є належною платформою для коментування справи, що перебуває на розгляді;*
- 3. слід уникати образливих коментарів, навіть у формі гумору, щодо раси, статі, сексуальної орієнтації, походження тощо;*
- 4. судді повинні уникати конфліктів, ворожого спілкування та шкоди репутації; і*
- 5. коментарі, фотографії та відео, які можуть вплинути на імідж судової влади, завжди є неналежними;*
- 6. судді не повинні повідомляти про свої статки;*
- 7. якщо суддя є другом адвоката або експерта, судді повинні зберігати свою неупередженість або незалежність;*
- 8. судді повинні висловлюватися в соціальних мережах обачно і розуміти ризики соціального профілювання;*

³⁴ <https://iaccseries.org/unodc-training-judges-to-prevent-corruption-and-promote-integrity/>

9. судді повинні уникати використання свого звання судді в профілях у соціальних мережах, за винятком інституційної комунікації або спілкування зі своїми колегами³⁵.

Вказаним вище звітом Франкомовної мережі судових рад також було надано рекомендації для держав-членів організації та їх судових органів з питань навчання суддів щодо використання соціальних мереж, а саме “1) сприяти проведенню тренінгів для суддів у межах їхніх юрисдикцій, що дасть змогу краще зрозуміти соціальні медіа та добре знати ризики, пов’язані з їхнім використанням, зокрема щодо етичних принципів; 2) надавати підтримку суддям для відповіді на їхні питання щодо використання соціальних мереж, наприклад, можливість проконсультуватися в умовах повної конфіденційності з керівництвом свого суду, комітетом з етики або дискусійним форумом з будь-яких питань, пов’язаних з використанням соціальних мереж”.

Канадський центр судових технологій у своєму дискусійному документі щодо використання соціальних мереж канадськими судовими працівниками надав рекомендації для держави з питань освітніх програм для судових працівників (зокрема суддів) в частині навчання з питань використання соціальних мереж, а саме “важливим є створення обов’язкових освітніх програм для вивчення переваг, недоліків та ризиків використання соціальних мереж в особистому та професійному контекстах для всіх працівників суду; створення індивідуальних або групових навчальних програм на місцях для вивчення переваг, недоліків та ризиків використання соціальних мереж працівниками суду в особистому та професійному контекстах”³⁶.

В межах Іbero-американської комісії з суддівської етики було розроблено рекомендації щодо етичного використання соціальних мереж³⁷, згідно з якими “центри підготовки суддів повинні проводити навчання з питань використання соціальних мереж та етичних наслідків їх використання”.

Стандарт (правило) № 6: Судді повинні переконатися, що рівень використання ними соціальних мереж не впливає негативно на їхню здатність виконувати свої обов’язки судді

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункти 68, 71 Висновку КРЕС № 25 та параграф 9 Дохійських рекомендацій, які вимагають від суддів «щоб рівень використання ними соціальних мереж не впливав негативно на їхню здатність виконувати суддівські обов’язки компетентно та старанно»³⁸.

2. Бангалорські принципи поведінки суддів визначають (принципи 6.1, 6.7), що “суддя не повинен займатися діяльністю, що не сумісна зі старанним виконанням судових функцій....судові функції судді мають пріоритет над усіма іншими видами діяльності”.

Коментар 195 до Бангалорських принципів поведінки суддів, який розкриває суть принципу 6.1, передбачає, що “судді не варто піддаватися спокусі та присвячувати надто багато уваги позасудовій діяльності, якщо це відбивається на його/її здатності виконувати свої посадові обов’язки”.

³⁵ https://rfcmj.com/wp-content/uploads/2022/01/2018-11-23_Rapport_Magistrat_et_Me%CC%81dias_sociaux.pdf

³⁶ Розділи 4-7 Рекомендацій: <http://wiki.modern-courts.ca/pub/Social-Media-Report.pdf>

³⁷ https://eticayvalores.poder-judicial.go.cr/images/CIEJ/Segundo_Dictamen_CIEJ.pdf

³⁸ Параграф 9 Висновку КРЕС № 25 -

https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/social_media_guidelines/social_media_guidelines_final.pdf

Враховуючи те, що користування суддею соціальними мережами не може бути віднесено до виконання судових функцій, то відповідні обмеження слід поширити і на активність судді в цих мережах.

3. Коментоване правило спрямоване на запобігання негативному впливу на якість правосуддя через надмірну захопленість судьями використанням соціальних мереж шляхом покладення на суддів відповідного обов'язку оцінювати вплив власної присутності та активності в таких мережах на здійснення судових функцій.

4. Негативний вплив на здійснення судових функцій внаслідок використання суддею соціальних мереж може бути спричинений різними факторами та не обмежується винятково витратою суддею часу на користування цими мережами.

5. Недопустимими (такими, що безумовно впливають на виконання функцій судді) формами використання соціальних мереж слід розглядати:

- використання соціальних мереж у робочий час судді (зокрема розміщення інформації в обліковому записі в час, призначений для здійснення судових функцій тощо);
- надмірний інтерес до певних груп в соціальних мережах, що справляє враження відсутності відкритості й об'єктивності судді щодо певної групи осіб;
- схвалення чи вираження категоричної позиції з певних питань, що може створити у стороннього спостерігача уявлення про упередженість судді з певних питань;
- інші види активності судді в соціальних мережах, які перешкоджають або можуть перешкоджати належному виконання суддею судових функцій чи створюють у стороннього спостерігача уявлення про вплив використання суддею соціальних мереж на здійснення функцій судді.

6. Конкретні обмеження щодо форм використання суддею соціальних мереж, які перешкоджають чи можуть перешкоджати належному виконання суддею функцій суду, порядок їх дотримання та моніторингу є предметами додаткового регулювання поведінки суддів в соціальних мережах (в значенні правила № 3).

7. Важливим для суддів є самооцінювання в кожному випадку впливу використання соціальних мереж на здійснення функцій судді (або можливість сприйняття сторонніми спостерігачами негативного впливу такого використання на виконання функцій судді) і в разі сумнівів щодо наслідків певної активності судді слід розглянути питання про відмову від таких дій/активності.

8. Особливістю коментованого правила є те, що ним фактично встановлюється пріоритет функцій та інтересів правосуддя над використанням суддею соціальних мереж.

9. Щодо української ситуації застосування коментованого правила, то українські нормативні вимоги та етичні правила поведінки українського судді повністю відповідають зазначеному міжнародному правилу (стандарту) та зобов'язують суддю не допускати ситуацій надмірного (такого, що може перешкодити здійсненню правосуддя) використання соціальних мереж³⁹.

---

³⁹ Аналітичний звіт за результатами аналізу відповідності національної практики та нормативних вимог до поведінки українських суддів у соціальних мережах міжнародним стандартам, підготовлений Громадською організацією «Інститут прикладних гуманітарних досліджень» в рамках грантового проекту «Судді в соціальних мережах: у пошуках балансу стриманості та свободи вираження», реалізованого громадською організацією «Інститут прикладних гуманітарних досліджень» за фінансової підтримки Програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Справедливість для всіх».

Доречною була б розробка рекомендацій (настанов) для суддів щодо формату використання соціальних мереж у спосіб, який не впливатиме негативно на їхню здатність виконувати свої обов'язки судді.

10. Коментоване правило має тісний взаємозв'язок зі стандартом (правилом) № 10, яке покладає на суддів обов'язок проявляти стриманість та розсудливість щодо всіх взаємодій та поведінки на платформах соціальних мереж, й зокрема недопущення поведінки, яка може бути сприйнята як обурлива (така, що бентежить), непристойна або неоднозначна, чи демонструє надмірний інтерес до певних осіб чи груп або ігнорування суддею під час використання соціальних мереж "пасивного формату присутності в соціальних мережах" – через дії та реакції сторонніх людей і без ініціативи з боку судді. Внаслідок цього, є ризик негативного впливу на здійснення суддею своїх посадових функцій через створення у стороннього спостерігача уявлення про втрату суддею незалежності чи неупередженості.

Коментоване правило має зв'язок зі стандартами (правилами) №№ 11-13, 15-19, 21-22, які можуть розглядатися як особливі ситуації використання соціальних мереж і недотримання яких може негативно впливати на здатність судді здійснювати правосуддя.

11. Щодо міжнародної практики застосування коментованого стандарту, то в іноземних державах в етичних кодексах поведінки суддів встановлено вимогу пріоритету здійснення правосуддя над іншими видами діяльності судді.

Стандарт (правило) № 7: Важливим є використання соціальних мереж судами як інституціями з метою захисту їх незалежності, підвищення підзвітності, прозорості та довіри до судової влади

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункти 63-65, рекомендація 3 Висновку КРЕС № 25 та параграфи 10-11 Дохійських рекомендацій, які визнають важливу роль використання судами соціальних мереж, яка полягає «у *необхідності ілюструвати, як цінності системи правосуддя працюють на практиці*»⁴⁰.

2. Роль суддів та їх асоціацій в підтриманні інституційної цілісності та значущості судової влади в демократичному суспільстві визнана в рішенні ЄСПЛ у справі «Журек проти Польщі»: *«загальне право суддів на свободу вираження поглядів для розгляду питань, що стосуються функціонування системи правосуддя, може бути трансформовано у відповідний обов'язок виступати на захист верховенства права і незалежності суддів, коли ці фундаментальні цінності опиняються під загрозою»*⁴¹. Це, в свою чергу, передбачає додаткову підставу використання судами як інституціями соціальних мереж в цілях захисту незалежності суддів та інформування суспільства про функціонування конкретного суду.

Важливість захисту незалежності суддів визначена і в принципі 1.5 першого показника «незалежність» Бангалорських принципів поведінки суддів, а саме *«суддя відстоює та підтримує гарантії виконання суддями своїх обов'язків з метою збереження та підвищення інституціональної та оперативної відповідальності суддів»*.

3. Отже, судам як інституціям важливо використовувати сучасні інструменти комунікації, одним з яких є соціальні мережі, з метою захисту їх незалежності,

⁴⁰ Пункт 63 Висновку КРЕС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

⁴¹ Параграф 222 Рішення ЄСПЛ у справі «Журек проти Польщі» (ŻUREK v. POLAND) - <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-217705>

підвищення підзвітності, прозорості та довіри до судової влади.

4. Коментоване правило має на меті створення передумов для більш активного використання судами як органами судової влади соціальних мереж з метою підвищення підзвітності, прозорості та довіри до судової влади через інформаційно-роз'яснювальну роботу і підвищення обізнаності людей, а у випадках загроз незалежності судів і суддів – донесення позиції судової влади та окремих суддів до широкого загалу.

5. Ані Висновок КРЄС № 25, ні Дохійські рекомендації не визначають ступінь, характер, особливості використання соціальних мереж судами, тим самим визначаючи ці питання предметом додаткового регулювання поведінки суддів в соціальних мережах (що є правом держави за змістом правила № 3) з важливістю обговорення означених питань серед суддівської спільноти⁴².

6. Коментоване правило не містить значних складнощів у його застосуванні через доволі чітке формулювання та визначеність його змісту.

7. Щодо особливостей застосування коментованого правила в умовах української ситуації, то варто зазначити, що за результатами міжнародної конференції «Зміцнення довіри до судової влади через покращення взаємної комунікації» (була проведена у 2015 році) Рада суддів України ухвалила рішення РСУ з відповідними рекомендаціями, серед яких є рекомендація у кожному суді обрати суддю-спікера та використовувати нові форми комунікації з громадськістю, в т. ч., ведення сторінок судів в соціальних мережах⁴³.

Між тим, українське законодавство не регулює питання використання судами як інституціями соціальних мереж, а отже ці процеси потребують уваги законодавця, зокрема в частині унормування меж та форм присутності та активності судів на соціальних платформах.

8. Коментоване правило має взаємозв'язок зі стандартом (правилом) № 1, оскільки поширює можливість використання соціальних мереж не тільки на індивідуального суддю, а на суд як інституцію, тим самим конкретизуючи мету використання соціальних мереж судьями для *«підтримання авторитету правосуддя та доброчесності суддівської професії»*, захисту незалежності суддів та судів, підвищення підзвітності, прозорості та довіри до судової влади.

Регулювання використання судами як інституціями соціальних мереж може бути додатковою вимогою (додатковим обмеженням) держави щодо використання судьями соціальних мереж, а тому можна говорити про зв'язок коментованого правила зі стандартом (правилом) № 3.

Оскільки використання соціальних мереж є спеціальним видом активності, що потребує розуміння технічних, нормативних та інших вимог до їх функціонування, то можна встановити зв'язок коментованого правила зі стандартами (правилами) №№ 4-5, які висувають вимогу обізнаності суддів із технічними аспектами використання соціальних мереж та обов'язок проходити відповідне навчання.

9. Щодо міжнародної практики застосування коментованого стандарту, то практика суддів іноземних держав (США, ЄС тощо) підтверджує поширеність використання соціальних мереж судами як інституціями⁴⁴.

⁴² Пункт 22 Висновку КРЄС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

⁴³ Пункти 7 та 9 Рекомендацій міжнародної конференції «Зміцнення довіри до судової влади через покращення взаємної комунікації» - <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014414-15#Text>

⁴⁴ Curtea de Apel Galați (Галацький апеляційний суд (Румунія)) <https://www.facebook.com/curteadeapelgalati/>
Supreme Court of California (Верховний суд Каліфорнії (США))

Стандарт (правило) № 8: Контроль “цифрової пам’яті”: судді та кандидати на посаду судді повинні забезпечити постійний контроль та ревізію “цифрової пам’яті”; вживати заходів щодо видалення вмісту акаунтів соціальних мереж, створеного до призначення на посаду судді; перевіряти минулі та поточні акаунти (облікові записи) в соціальних мережах, їх зміст та зв’язки

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункт 74 Висновку КРЕС № 25 та параграфи 21, 26 Дохійських рекомендацій, які звертають увагу суддів на те, що «*будь-який неналежний цифровий контент, що передував їхньому призначенню на посаду, може підірвати довіру громадськості до їхньої безсторонності або зашкодити репутації судової влади*»⁴⁵. Тому важливим для суддів є “*періодичний моніторинг минулих та поточних акаунтів в соціальних мережах і за необхідності вжиття заходів для перегляду контенту та контактів*”.

2. Бангалорські принципи поведінки суддів (принципи 1.3. та 4.8) вимагають від суддів “*виключати будь-які взаємовідносини, що не відповідають посаді, ... й робити це так, щоб це було зрозуміло навіть сторонньому спостерігачу..... не дозволяти членам своєї родини, соціальним чи іншим стосункам певним чином впливати на діяльність, що пов’язана зі здійсненням функції судді, а також на ухвалення судових рішень*”.

3. Коментоване правило спрямоване на підвищення довіри до судової влади та забезпечення незалежності і авторитету судової влади через недопущення негативного впливу будь-якого контенту (вмісту) облікових записів (акаунтів) судді та кандидата на посаду судді, який створений, поширений, розміщений чи іншим чином збережений в такому обліковому записі (акаунті), як під час перебування на посаді судді, так і до призначення на відповідну посаду.

4. Відповідно до вимог означеного правила запроваджується специфічний обов’язок суддів та кандидатів на посаду судді щодо “контролю цифрової пам’яті”.

Необхідність такого обов’язку для суддів та кандидатів на посаду суддів полягає в тому, що соціальні мережі (як складова ширшого поняття Інтернет) внаслідок своїх технічних особливостей і значних можливостей для довгострокового збереження інформації, може бути накопичувачем різноманітного, в тому числі, дискредитуючого контенту (вмісту) впродовж тривалого часу⁴⁶.

---

https://www.facebook.com/SupremeCourtOfCalifornia/?paipv=0&eav=Afaos3hFlzsX6tAGtvOwg7QNK3PKUchctNH7IYJy5_ZILpPynFRAhDkZ1gynQGKM_AU& rdr

Nevada Appellate Courts (Апеляційні суди штату Невада (США))

https://www.facebook.com/nevadaappellatecourts/?locale=uk_UA

Michigan Supreme Court (Верховний суд Мічигану (США)) <https://www.facebook.com/misupremecourt/>

Tribunal De Grande Instance (Верховний суд (Франція))

https://www.facebook.com/profile.php?id=196157513756498&paipv=0&eav=AfYWvAfaSxVzd86U5a062rbjZ0T5DGfsnD3mkeE7wz6QsdU21cA59CAU_rl-Aq9qbsg& rdr

Tribunal De Grande Instance D'Avignon (Окружний суд Авіньйону (Франція))

<https://www.facebook.com/profile.php?id=234961496533444&paipv=0&eav=AfaLuBivca8JFOWSDuDYOtU8USWfa9DSS9DWsWXfCmTBICWFX9bMFiLL9Z8L9FWocx4& rdr>

Krajský soud v Brně (Регіональний суд у Брно (Чехія)) <https://www.facebook.com/krajskysoudvbrne/>

Krajský soud v Plzni (Регіональний суд у Пльзені (Чехія)) <https://www.facebook.com/KrajskysoudvPlzni/>

⁴⁵ Пункт 63 Висновку КРЕС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

⁴⁶ Див., зокрема, рішення ЄСПЛ по справі «Козан проти Туреччини» (пункт 50) - <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-215925>

І тому будь-який контент, що завдає чи може завдати шкоди авторитету судової влади та/або порочить звання судді (незалежно від того, чи його було створено, збережено або поширено умисно, усвідомлено, або випадково), може бути використаний проти такого судді чи кандидата на посаду судді будь-яким способом – впливу, шантажу, погроз, усунення від розгляду справи тощо у майбутньому. Це в свою чергу вимагає від суддів та кандидатів на посаду судді вжиття розумних заходів щодо поведінки з таким контентом.

5. Зміст обов'язку щодо “контролю цифрової пам'яті” відповідно до вимог коментованого правила полягає у періодичному моніторинзі (пошуку, виявленні, перегляду) своїх поточних чи минулих облікових записів (акаунтів) на предмет наявності контенту, тобто будь-якої інформації, розміщеної, створеної чи поширеної з використанням такого облікового запису (акаунту), та/або взаємовідносин (контактів) в соціальних мережах, які негативно впливають чи можуть мати такий вплив на авторитет судової влади чи здатність таким суддею здійснювати судові функції, та вжиття заходів для видалення такого контенту (вмісту) облікових записів (акаунтів), унеможливлення доступу до нього інших осіб (у випадках неможливості його видалення з технічних причин) та/або вжиття інших заходів з метою запобігання перегляду і використання відповідного контенту (вмісту) облікових записів (акаунтів).

6. Як чітко наголошують Висновок КРЕС № 25 та Дохійські рекомендації, виконання обов'язку щодо “контролю цифрової пам'яті” суддями та кандидатами на посаду судді повинно здійснюватися відповідно до правил, наявних у кожній юрисдикції (державі), а тому для держав важливо розробити відповідні нормативні правила або рекомендації щодо виконання обов'язку щодо “контролю цифрової пам'яті” (зокрема орієнтовна періодичність моніторингу минулих та поточних облікових записів (акаунтів), чіткі критерії прийнятності/належності контенту (вмісту) таких облікових записів (акаунтів), пропозиції щодо заходів реагування з відповідним контентом (вмістом).

7. Важливим для належної реалізації коментованого правила є надання суддям та кандидатам на посаду судді можливості консультування з питань “контролю цифрової пам'яті”, зокрема, оцінювання контенту (вмісту) облікових записів (акаунтів).

Механізм такого консультування може бути запроваджено в межах ширшого механізму консультування суддів з питань використання соціальних мереж (створення якого є обов'язком держави відповідно до правила № 5).

8. Щодо особливостей застосування коментованого правила в умовах української ситуації, то національне законодавство не містить спеціального обов'язку або вимог до суддів контролювати власну “цифрову пам'ять”, а також і самих визначень цього феномену. Але така вимога може виникати в контексті реалізації загальних обов'язків судді “*виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду*”.

9. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими правилами поведінки суддів в соціальних мережах, то коментоване правило має тісний зв'язок зі стандартом (правилом) № 5. Цей зв'язок полягає в тому, що обов'язок держави по створенню механізму консультування суддів з питань поведінки та використання соціальних мереж повинен також включати запровадження інструментів консультування суддів та кандидатів на посади суддів стосовно “контролю цифрової пам'яті”.

Крім того, існує зв'язок коментованого правила зі стандартом (правилом) № 4, що передбачає обов'язок судді отримувати знання про функціонування соціальних мереж, зокрема розуміти правила збереження і поширення інформації у кожному з типів соціальних мереж, правил видалення контенту (вмісту) облікових записів (акаунтів) тощо.

Коментоване правило також має зв'язок зі стандартом (правилом) № 10, який визначає загальний обов'язок стриманості, розсудливості та обережності щодо всіх взаємодій та поведінки в соціальних мережах, що може розглядатись як критерій оцінки прийнятності/належності контенту (вмісту) облікових записів (акаунтів) під час вирішення питання про видалення певного контенту.

Взаємозв'язок коментованого правила присутній і щодо стандартів (правил) № 11, 19, які визначаючи загальні принципи встановлення контактів (взаємовідносин) у соціальних мережах, можуть допомогти суддям та/або кандидатам на посади суддів вирішити питання про прийнятність/належність контенту взаємовідносин (контактів) у облікових записах (акаунтах).

10. Щодо міжнародної практики застосування коментованого стандарту, то в досліджених державах (Сполучене Королівство, США, Франція, Німеччина) відсутні безпосередні правила з реалізації суддями обов'язку “контролю цифрової пам'яті”.

До прикладу, відповідно до керівництва з обґрунтованого, відповідального використання, та належної практики приватного використання соціальних мереж (розроблені відділом судових послуг Міністерства юстиції Франції)⁴⁷, судді повинні *“уникати того, щоб повідомлення були видимими для всіх, і регулярно перевіряти налаштування безпеки, які іноді змінюються без попереднього повідомлення та розуміти те, що будь-яка інформація в Інтернеті може зберігатись тривалий час”*.

Відповідно до рекомендацій старшого голови трибуналів для Англії та Уельсу щодо ведення блогів посадовими особами судової влади⁴⁸: *“Судді, які ведуть блоги, повинні дотримуватися цих рекомендацій і негайно видаляти будь-який наявний контент, що їм суперечить. Невиконання цієї вимоги може призвести до дисциплінарного стягнення. Також рекомендується, щоб усі посадові особи судової влади ознайомилися з новим Керівництвом з інформаційних технологій та інформаційної безпеки”*.

Стандарт (правило) № 9: Судді повинні утримуватися від дослідження аспектів справи в Інтернеті, включно з дослідженням соціальних мереж сторін або свідків, оскільки це потенційно може вплинути на рішення суддів у справі або створити враження, що у справі був такий вплив.

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є параграф 20 Дохійських рекомендацій та принцип 2.5 Бангалорських принципів поведінки суддів, які застерігають суддів від *«дослідження аспектів справи в Інтернеті, включно з дослідженням соціальних мереж сторін або свідків, оскільки це потенційно може вплинути на рішення суддів у справі або створити враження, що у справі був такий вплив»*.

Як передбачено прикладом 2.5.1. до принципу 2.5. Бангалорських принципів поведінки суддів, одним з випадків, коли для судді не є можливим винесення об'єктивного рішення у справі, або коли у стороннього спостерігача могли б виникнути сумніви в неупередженості судді є ситуації, коли *«судді з його власних джерел стали відомі певні докази чи факти стосовно справи, яка розглядається»*.

⁴⁷ <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/ministere-armees/Guide%20du%20bon%20usage%20des%20r%C3%A9seaux%20sociaux%20E2%80%9320octobre%202021.pdf>

⁴⁸ <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/JCO/Documents/Guidance/blogging-guidance-august-2012.pdf>

2. До того ж, як передбачено пунктом 28 Висновку КРЄС № 25 «Здійснюючи свою функцію, судді відіграють визначну роль у суспільстві як гаранти верховенства права та справедливості. Сама сутність бути суддею полягає в здатності об'єктивно та безсторонньо розглядати предмети спору. Не менш важливо, щоб судді вважалися такими, що володіють цією здатністю».

3. Коментоване правило покладає на суддів обов'язок утриматися від дослідження в Інтернеті чи соціальних мережах (пошуку, перевірки, фіксації чи інші подібні дії) доказів та/або аспектів по справі, яка перебуває на його розгляді (включно з дослідженням соціальних мереж учасників справи або свідків) оскільки сам факт подібних дій потенційно може вплинути на рішення судді у справі (внаслідок особистого інтересу до дослідження доказів та/або аспектів по справі) або створити враження, що у справі був такий вплив (внаслідок втрати суддею здатності об'єктивно та безсторонньо розглядати предмет спору через особисту ініціативу щодо збирання доказів та/або пошуку інших аспектів по справі).

4. Слід зазначити, що відповідний обов'язок має два виміри та повинен бути реалізований державами відповідно до особливостей власних правових систем.

Першим виміром є правовий обов'язок суддів утримуватися від пошуку або дослідження в Інтернеті чи соціальних мережах доказів та аспектів по справі, який повинен мати закріплення в існуючих правилах та процедурах здійснення правосуддя (процесуальних нормах).

Другим виміром вказаного обов'язку є зафіксоване в етичних правилах обмеження для суддів щодо дослідження в Інтернеті чи соціальних мережах доказів та аспектів по справі.

5. Існування обов'язку за коментованим правилом у двох вимірах покликане забезпечити у будь-якій (процесуальній та позапроцесуальній) діяльності судді належну (безсторонню, неупереджену) процедуру отримання доказів по справі та об'єктивне встановлення обставин справи.

6. Не є порушенням коментованого правила використання суддею мережі Інтернет чи соціальних мереж за ініціативою (за клопотанням, проханням, зверненням тощо) сторін/учасників справи та у спосіб, передбачений існуючими правилами та процедурами здійснення правосуддя (процесуальними нормами).

7. Способи закріплення обов'язку суддів за коментованим правилом та механізми контролю дотримання суддями відповідного обов'язку є розсудом держави. Критично важливим на національному рівні є навчання суддів з цих питань.

8. Щодо особливостей застосування коментованого правила в умовах української ситуації, то національне процесуальне законодавство містить досить конкретні положення, які встановлюють статус судді як «неналежного збирача доказів по справі».

Щодо другого (етичного) аспекту, тобто самостійної активності судді по пошуку в соціальних мережах інформації по справі, то Кодекс суддівської етики прямо не містить такого обмеження. При цьому слід врахувати, що розпізнати таку активність суддів надто складно, а прямо заборонити та проконтролювати практично неможливо. Докази таких дій судді можуть бути виявлені лише шляхом опитувань учасників проваджень і зовсім нечасто прояви такої інформованості можна побачити у провадженні (спостереження процесу чи перегляд запису).

9. Отже, для українського контексту важливим є розробка рекомендацій для суддів щодо процесуальних особливостей використання мережі Інтернет та соціальних мереж під

час здійснення правосуддя з чітко артикульованим обов'язком суддів утримуватися від дослідження доказів та/або обставин справи за власною ініціативою.

10. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими правилами поведінки суддів в соціальних мережах, то коментоване правило має зв'язок зі стандартом (правилом) № 1, через встановлення заборони дій (пошуку доказів та/або інших аспектів справи в Інтернеті і соціальних мережах), які можуть підірвати авторитет правосуддя через втрату здатності суддів об'єктивно та безсторонньо розглядати предмет спору у випадках особистої ініціативи судді щодо збирання доказів та/або дослідження інших аспектів по справі).

Коментоване правило має зв'язок також зі стандартом (правилом) № 5, який передбачає обов'язок держави забезпечити навчання суддів з питань використання та поведінки суддів в соціальних мережах, зокрема і навчання процесуальним особливостям використання мережі Інтернет та соціальних мереж під час здійснення правосуддя та обов'язку суддів утримуватися від збирання доказів та/або дослідження інших аспектів/обставин справи за власною ініціативою.

Крім того, існує зв'язок коментованого правила зі стандартом (правилом) № 3, що дозволяє державі встановлювати додаткові вимоги щодо використання мережі Інтернет та соціальних мереж під час здійснення правосуддя та додаткові механізми контролю за дотримання суддями обов'язку утримуватися від збирання доказів та/або дослідження інших аспектів/обставин справи за власною ініціативою.

11. Щодо міжнародної практики застосування коментованого стандарту, то як зазначила Американська асоціація адвокатів у своєму офіційному висновку № 462 (2013) *“Судді [...] повинні уникати використання будь-якого сайту ЕСМ (електронних соціальних медіа) для отримання інформації щодо справи, яка перебуває на їхньому розгляді”*⁴⁹.

Рада уповноважених Верховного суду штату Огайо з питань скарг та дисципліни та Комітет суддівської етики штату Коннектикут у своїх висновках⁵⁰ наголосили: *“Суддя (працівник суду) не повинен переглядати сторінку сторони або свідка в соціальній мережі та не повинен використовувати соціальні мережі для отримання інформації щодо справи, яка перебуває на розгляді судді. [...] Легкість пошуку інформації в соціальній мережі не повинна втягувати суддю в слідчі дії у справах, що перебувають на розгляді судді”*.

Стандарт (правило) № 10: Обачність, стриманість та розсудливість щодо всіх взаємодій та поведінки на платформах соціальних мереж (лайки, дописи, коментарі до дописів, фотографії тощо), як умова уникнення: а) лобіювання уряду/влади, участі в політичних та інших дискусіях у якості “авторитета”, “впливової особи” тощо; б) поведінки в соціальних мережах, яка може бути обурливою (такою що бентежить), непристойною або неоднозначною; в) надмірного інтересу (наприклад, схвалення) певних осіб чи груп, г) ігнорування “пасивного формату присутності в соціальних мережах” – через дії та реакції сторонніх людей і без ініціативи з боку судді.

49

https://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/professional_responsibility/formal_opinion_462.authcheckdam.pdf

⁵⁰ https://www.ohioadvop.org/wp-content/uploads/2017/04/Op_10-007.pdf,
<https://www.jud.ct.gov/committees/ethics/sum/2013-06.htm>

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункти 17-18, 52, 68, 70-73 та параграфи 6, 15, 18, 23, 33 та 35 Дохійських рекомендацій, які зауважують, що *«такі дії, як «лайк» або пересилання інформації, наданої іншими, які можуть здаватися відносно невеликими й буденними, але вони кваліфікуються як регулярне вираження думки судді»*⁵¹.

2. Коментоване правило деталізує зміст загального обов'язку суддівської стриманості з урахуванням особливостей соціальних мереж, які побудовані на різних типах взаємодій, та недопущення заборонених видів поведінки (політичної активності, образливих висловлювань, зловживання своїм становищем під час використання соціальних мереж, “пасивного формату присутності в соціальних мережах”) внаслідок необачності та нерозсудливості під час взаємодій в соціальних мережах.

3. Враховуючи типи соціальних мереж та технічні особливості їх функціонування, можна виділити такі універсальні види взаємодій:

- “реакція” - елемент соціальної мережі, який призначений для висловлення користувачами такої соціальної мережі свого ставлення до будь-якого типу взаємодії в соціальній мережі (найбільш поширеними формами (видами) реакцій в соціальних мережах є “лайк” та “дизлайк”);
- “лайк” - різновид реакції в соціальній мережі, який призначений для схвалення, прихильності, згоди та іншої підтримки контенту (вмісту) соціальної мережі та/або окремих облікових записів;
- “дизлайк” - різновид реакції в соціальній мережі, який призначений для несхвалення, незгоди, заперечення, засудження та іншої неспідтримки контенту (вмісту) соціальної мережі та/або окремих облікових записів;
- “допис” - елемент соціальної мережі, який дозволяє користувачеві соціальної мережі створювати (формувані) текстові повідомлення у особистому обліковому записі (акаунті) та/або в облікових записах (акаунтах) інших користувачів. В деяких соціальних мережах, дописи можуть супроводжуватися графічними елементами (зображення, відео, ідеограми (емодзі) або зображення, які передають емоції (смайли) тощо;
- “коментар” - висловлена у будь-який спосіб (текстово, графічно тощо) ремарка (пояснення, додаткова інформація тощо), яка виражає ставлення (позицію) користувача щодо інших елементів соціальної мережі (допису, фотографії (зображення), відеозапису, іншого коментаря);
- “фотографія (зображення)” - розміщене, збережене, завантажене тощо у власному обліковому записі (акаунті) та/або обліковому записі (акаунті) інших осіб відображення будь-якого предмету або явища матеріального світу;
- “відеозапис” - розміщений, збережений, завантажений тощо у власному обліковому записі (акаунті) та/або обліковому записі (акаунті) інших осіб візуальний і аудіовізуальний матеріал.

4. З урахуванням наведеної інформації про універсальні види взаємодій у соціальних мережах, можна дійти висновку, що майже всі види взаємодій в соціальних мережах так чи інакше є формою вираження ставлення (позиції) користувача. А тому під час здійснення взаємодій в соціальних мережах судді в уявленні стороннього спостерігача

---

⁵¹ Пункт 70 Висновку КРЄС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11> та параграф 6 Дохійських рекомендацій - https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/social_media_guidelines/social_media_guidelines_final.pdf

здійснюють регулярне вираження власного ставлення з питань, які є або можуть бути предметом їх розгляду в судових справах.

Це в свою чергу вимагає від судді ретельного аналізу наслідків власних взаємодій в соціальних мережах, особливо реакцій (які безумовно виражають ставлення судді до контенту (вмісту) соціальних мереж в цілому або окремих облікових записів (акаунтів)).

5. У випадку сумнівів щодо можливих наслідків того чи іншого виду взаємодій судді в соціальній мережі, слід презюмувати негативні наслідки такої взаємодії допоки не буде встановлено інше.

6. Коментоване правило особливо застерігає суддів від взаємодій у соціальних мережах, які мають особливо негативні наслідки для авторитету судової влади чи доброчесності судді. Зокрема, до них належать:

- взаємодії судді у соціальних мережах, які розглядаються як лобювання уряду/влади, участі в політичних та інших дискусіях;
- взаємодії судді у соціальних мережах, які здійснюються суддею в якості “авторитета”, “впливової особи” тощо;
- взаємодії судді у соціальних мережах, які можуть сприйматися непристойно або неоднозначно;
- взаємодії судді у соціальних мережах, які можуть сприйматися як прояв надмірного інтересу до певних осіб та/або груп.

7. Щодо уникнення суддею взаємодій у соціальних мережах, які розглядаються як лобювання уряду/влади, участі в політичних та інших дискусіях, то слід виходити із загальної етичної заборони для суддів займатися будь-якою політичною діяльністю та зберігати політичну нейтральність⁵².

Тому для цілей застосування коментованого правила під “взаємодіями судді у соціальних мережах, які розглядаються як лобювання уряду/влади, участі в політичних та інших дискусіях”, слід розуміти будь-який вид взаємодії в соціальній мережі (допис, коментар, фотографія, реакція тощо) який пов’язаний за формою та/або змістом з політичною діяльністю, урядом або владою (за винятком ситуацій участі у обговореннях законопроектів, дискусійних питань політики правосуддя) та інших подібних питаннях.

До прикладу, висловлення суддею у соціальних мережах реакцій щодо політичного (виборчого) процесу, надання коментарів щодо економічної чи іншої політики уряду/влади, поширення фотографій чи інших зображень з символікою (зокрема і прихованою) політичних партій чи інших учасників політичного (виборчого) процесу.

8. Щодо уникнення суддею взаємодій у соціальних мережах, які здійснюються суддею в якості “авторитета”, “впливової особи” тощо, то під такими формами взаємодій слід розуміти будь-які взаємодії в соціальних мережах, під час яких суддя, використовуючи свій суддівський статус, намагається отримати для себе чи інших осіб будь-які переваги. Зокрема, порушенням коментованого правила слід вважати коментарі, дописи та/або реакції судді в соціальних мережах, в яких він/вона намагається навести своїй позиції, погляди тощо з використанням статусу авторитетної особи або такої, яка має вплив на значну кількість людей, саме з використанням (згадкою) про свій статус судді.

9. Щодо взаємодій судді у соціальних мережах, які можуть сприйматися непристойно або неоднозначно, то слід виходити з загальноприйнятих норм етики. Зокрема, слід вважати непристойними схвальні коментарі, дописи чи реакції (зокрема

⁵² пункт “с” принципу 4.11 Бангалорських принципів поведінки суддів

лайк) щодо контенту (вмісту) соціальних мереж, який містить елементи жорстокості, приниження людської гідності тощо.

Конкретну оцінку таким взаємодіям слід надавати у світлі обставин кожної ситуації.

10. Недотриманням вимог коментованого правила слід розглядати і взаємодії судді у соціальних мережах, які можуть сприйматися як проявлення надмірного інтересу до певних осіб та/або груп. Враховуючи те, що майже всі види взаємодій в соціальних мережах є такими, що є вираженням ставлення користувача (судді) до певного контенту (вмісту) соціальної мережі, то будь-які регулярні (такі, що повторюються з певною періодичністю) взаємодії судді (коментарі, дописи, реакції) щодо одних і тих самих осіб (групи/груп осіб) може створювати у стороннього спостерігача уявлення про втрату суддею неупередженості та незалежності.

До того ж слід врахувати, що цифрова епоха та роль соціальних мереж привнесли в життя людини новий феномен – «цифрової інформаційної бульбашки», як стан надання та споживання інформації, сформованої соціальною мережею за визначеними алгоритмами на основі користування соціальною мережею, перегляду контенту (вмісту) облікових записів (акаунтів) певних осіб чи груп осіб.

Тобто, залежно від попередніх пошукових запитів, сторінок, які відвідує чи відстежує суддя в соціальних мережах, формується результат, який алгоритм визначає як найвідповідніший. До прикладу, якщо суддя хоче відшукати інформацію з контраверсійного (суперечливого) питання, то алгоритм соціальної мережі видаватиме насамперед ту інформацію, яка відповідатиме його попереднім уподобанням, колу його контактів в соціальній мережі і в результаті у обліковому записі (акаунтів) судді домінує односторонній контент.

Аналогічною є ситуація з відстеженням сторінок певних груп чи осіб, інформація про які є публічно доступною для всіх користувачів, що в підсумку може призводити до формування в сторонніх осіб та/або учасників судових проваджень уявлення про упередженість судді (зокрема прихильності до інтересів, які просуває на відповідній платформі соціальної мережі певна група чи особа).

Прикладом подібних дій є постійні схвальні коментарі судді щодо адвоката, який провадить діяльність в одному з суддею місті (та відповідно суді), що створює обґрунтовані перестороги у тому, що характер взаємовідносин (контактів) судді з таким адвокатом є дружнім (дружба в соціальних мережах).

11. Крім обов'язку судді щодо стриманості, розсудливості та обережності у всіх взаємодіях в соціальній мережі, коментованим правилом передбачено обов'язок судді уникати ситуацій відсутності взаємодій в соціальній мережі (так званий пасивний формат участі судді в соціальній мережі).

До прикладу, обліковий запис (акаунт) судді, внаслідок особливостей налаштувань конфіденційності, допускає можливість залишення дописів та коментарів іншими особами без попереднього дозволу судді. Внаслідок цього на сторінці облікового запису (аканту) судді розміщується інформація, яка «підготовлена» для нього іншими особами. Це в свою чергу призводить до спотворення сприйняття суддею інформації з соціальної мережі і вплив у такий спосіб на його думки/позиції (зокрема з питань здійснення правосуддя).

Тут варто нагадати рішення ЄСПЛ у справі *«Sanchez v. France»* від 02 вересня 2021 року (заява № 45581/15), в якому зроблено висновок *«що власник облікового запису (акаунту) у соціальній мережі «Facebook» має особливі обов'язки контролю та обережності, якщо вирішує зробити свій обліковий запис публічним, надає можливості*

коментувати будь-кому та публікує контент, потенційно здатний спровокувати реакції певних осіб. В цій ситуації критично важливою є швидка реакція власника. Власник публічного акаунту відповідальний за коментарі третіх осіб на своїй сторінці та має контролювати їх, щоб коментарі сторонніх людей під його дописами не створили його викривлений образ, що може формувати негативне сприйняття”⁵³.

А тому для суддів важливо здійснювати належний контроль не тільки за власними взаємодіями в соціальній мережі, а й взаємодіями інших осіб, що здійснюються в його обліковому записі (акаунті).

12. Щодо особливостей застосування коментованого правила в умовах української ситуації, то в національній судовій практиці були справи, предметом розгляду яких стали дописи суддів в одній з соціальних мереж.

Як зазначила ВП ВС у постанові від 08 липня 2020 року по справі № П/9901/251/1 “поширення чужого допису може мати на меті як підтримку думок його автора, так і навпаки. Але, в кожному конкретному випадку, якщо постає питання щодо сумніву у відповідності кандидата критерію доброчесності чи професійної етики, необхідно почути думку судді про його ставлення та намір (мету) поширення сумнівного допису”⁵⁴. ВП ВС констатувала, що дописи до інформації акаунту є елементом вираження ставлення до змісту інформації в такому дописі (як схвалення, так і не схвалення), але передбачила необхідність встановлення «думки судді про його ставлення та намір («мету поширення сумнівного допису»), як передумову застосування до судді (кандидата на посаду судді) негативних наслідків. Але цим зверненням до мотивації судді певним чином нівелюється обов’язок суддівської стриманості щодо таких дій суддів у соціальних мережах та демонструє «поблажливе» ставлення до судді. Оскільки такий підхід залишає певний простір для тлумачення цих дій як неумисних або зроблених з “виправдовуючою/легітимною метою”.

З урахуванням вищенаведеного підходу ВС можна припускати те, що лайки, дописи, коментарі до дописів, оновлення статусу, фотографії також є елементами вираження ставлення судді до змісту такої дії, а тому на них можна поширити обмеження статті 20 Кодексу суддівської етики, яка передбачає «не завдання шкоди авторитету судді та судової влади».

При цьому українським нормативним вимогам до суддів бракує чіткості та ясності з означених питань, тому важливим є розробка органами суддівського врядування і самоврядування (ВРП та РСУ) спеціальних рекомендацій щодо особливості взаємодій суддів у соціальних мережах.

13. Щодо взаємозв’язку коментованого правила з іншими правилами поведінки суддів в соціальних мережах, то коментоване правило має зв’язок зі стандартом (правилом) № 1, через деталізацію вимог до поведінки суддів в частині найбільш значного компоненту соціальних мереж (взаємодій).

Коментоване правило має зв’язок також зі стандартами (правилами) №№ 4-5, який полягає у необхідності суддям отримувати знання про види взаємодій в соціальних мережах, їх особливості та наслідки і у відповідному зобов’язанні держави забезпечити таке навчання.

Крім того, існує зв’язок коментованого правила за стандартом (правилом) № 8, що вимагає від судді переглядати свої поточні та минулі облікові записи (акаунти) і на

⁵³ Рішення ЄСПЛ у справі “SANCHEZ v. FRANCE” <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-224928>

⁵⁴ <https://revestr.court.gov.ua/Review/90458931> (пункт 65 Постанови).

предмет всіх взаємодій судді, вчинених ним з використанням такого облікового запису (акаунту).

Доречним є твердження про зв'язок коментованого правила з усіма правилами поведінки суддів в соціальних мережах, через ключове значення взаємодій у функціонуванні соціальних мереж.

14. Щодо міжнародної практики застосування коментованого стандарту, то вона не є значно поширеною. До прикладу, в Філіппінах існують рекомендації Верховного Суду щодо обачності та пильності при розміщенні коментарів та фотографій суддями в соціальних мережах Facebook, Twitter и Instagram ⁵⁵.

Стандарти (правила) № 11, 19: Дотримання етичних правил та стандартів щодо будь-яких проявів прихильності в соціальних мережах у формі встановлення відносин дружби, відстеження, схвалення чи інших дій, зокрема, врахування “дружби” в соціальних мережах при застосуванні суддями правил відводу (самовідводу). Судді повинні послідовно застосовувати правила видалення та/або блокування підписників/друзів тощо, у випадках, коли невиконання цього обов'язку створить видимість упередженості

1. 1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаних стандартів (правил) є пункти 68, 70-71, 73 Висновку КРЕС № 25 та параграфи 17, 21, 25-30 Дохійських рекомендацій, які зауважують що *«такі поняття, як "дружба", "фоловінг" тощо, в контексті соціальних мереж можуть відрізнятися від традиційного використання (значення)»*, а тому *«судді повинні проявляти належну обережність і старанність при встановленні дружніх стосунків і зв'язків в Інтернеті та/або прийнятті запитів на дружбу в Інтернеті»*.

2. Бангалорські принципи поведінки суддів (з огляду на дату їх ухвалення – 19 травня 2006 року) не передбачають специфічних правил для суддів щодо встановлення будь-яких контактів в мережі Інтернет (зокрема, в соціальних мережах), але відповідно до принципу 1.3 першого показника «Незалежність» для суддів обов'язковим є виключення *«будь-яких взаємовідносин, що не відповідають посаді, ..., робити це так щоб це було зрозуміло навіть сторонньому спостерігачу»*.

Принципами 2.3 другого показника «Об'єктивність» та 4.2 четвертого показника «Дотримання етичних норм» передбачено, що *«суддя по можливості обмежує себе у здійсненні дій, що можуть стати приводом для позбавлення його права брати участь у судовому засіданні та виносити рішення у справах»*, а *«постійна увага з боку суспільства покладає на суддю обов'язок прийняти ряд обмежень... Поведінка судді має відповідати високому статусу його посади»*.

З наведених положень Бангалорських принципів поведінки суддів вбачається, що будь-які взаємовідносини, незалежно від їх характеру та місця виникнення, зокрема й ті, що виникають в соціальних мережах, які не відповідають статусу та посаді судді й можуть поставити під сумнів суддівську незалежність та неупередженість, можуть через це позбавити його права брати участь у судовому засіданні/виносити рішення у справах.

3. Коментоване правило спрямоване на:

⁵⁵ <https://www.pna.gov.ph/articles/1006754>

- регулювання поведінки суддів в соціальних мережах щодо встановлення будь-яких взаємовідносин (контактів) в соціальних мережах, які можуть мати різні форми та характер; та
- створення правил адекватного реагування суддів на випадки виникнення сумнівів у їх незалежності, безсторонності та об'єктивності внаслідок встановлення взаємовідносин (контактів) в соціальних мережах шляхом: 1) врегулювання таких сумнівів у процесуальний спосіб (зокрема, у спосіб застосування відводу/самовідводу); 2) перегляду своїх контактів в соціальних мережах (незалежно від їх конкретної назви (друзі, підписники тощо), оцінювання таких контактів не лише з точки зору особистих прихильностей чи симпатій, але й з огляду на можливі наслідки для статусу судді (можливість виникнення конфлікту інтересів, ризику для авторитету судді чи судової системи), та за результатами такого оцінювання – реагування на виникнення ризиків шляхом видалення чи блокування таких контактів.

При цьому реагування суддів на випадки виникнення сумнівів у їх незалежності, безсторонності та об'єктивності внаслідок встановлення взаємовідносин (контактів) в соціальних мережах може відбуватися одночасно двома способами (процесуальний та позапроцесуальний).

4. Особливій увазі в контексті коментування означеного правила слід приділяти взаємовідносинам (контактам) в соціальній мережі, які ґрунтуються на взаємному волевиявленні учасників і найчастіше мають форму (вигляд) «дружби (*friend*)». Оскільки такий вид взаємовідносин (контактів) вимагає від судді усвідомленої згоди набуття такого контакту (шляхом прийняття запиту на дружбу чи надіслання такого запиту іншому учаснику соціальної мережі), то це, в свою чергу, може створити уявлення у стороннього спостерігача про наявність у судді та його/її «друга в соціальній мережі» справжніх дружніх, товариських чи інших відносин, та відповідно впливати на сприйняття незалежності такого судді і створювати ризики для авторитету судді чи судової системи.

Тому суддям у соціальних мережах слід ретельно підходити до встановлення взаємовідносин (контактів), які ґрунтуються на взаємному волевиявленні учасників, що вимагає вчинення дій одним учасником соціальної мережі та обов'язкове їх схвалення іншим учасником соціальної мережі.

5. Відповідно до Дохійських рекомендацій (параграф 30), недопустимим для судді є встановлення взаємовідносин у соціальних мережах (контактів), зокрема шляхом прийняття/надсилання суддею запитів на дружбу, відстеження, підписки тощо, зі сторонами судових справ, які перебувають у провадженні судді або їхніх представників, свідками чи іншими заінтересованими особами.

Щодо інших осіб, які не є учасниками судових справ за участі судді, суддя під час встановлення взаємовідносин у соціальних мережах (контактів), зокрема шляхом прийняття/надсилання суддею запитів на дружбу, відстеження, підписку тощо, повинен керуватися принципами обачності та уникати контактів, які фактом взаємовідносин із суддею в соціальних мережах, зокрема через поведінку таких осіб, можуть створити уявлення про упередженість судді чи відсутність в нього незалежності. Крім того, суддя має керуватись міркуваннями доцільності, тобто оцінювати необхідність встановлення контакту та його можливого впливу на сприйняття незалежності чи об'єктивності судді.

6. Міжнародні документи (Висновок КРЄС № 25, Дохійські рекомендації чи Бангалорські принципи поведінки суддів) не містять чітких правил або рекомендацій щодо врахування факту взаємовідносин (контактів) в соціальних мережах під час вирішення питання про неможливість для судді брати участь у розгляді справи, тим самим

залишаючи це питання на розсуд додаткового регулювання поведінки суддів в соціальних мережах в значенні правила № 3 та в межах дотримання суддями загального обов'язку незалежності, об'єктивності та неупередженості.

При цьому практика діяльності етичних органів (комісій, рад тощо) штатів у Сполучених Штатах Америки виокремила деякі критерії впливу взаємовідносин (контактів) у соціальних мережах у формі «дружби» в соціальній мережі «Facebook» на дотримання етичних правил суддями, зокрема неупередженості під час здійснення правосуддя.

Так, Каліфорнійський комітет суддівської етики постановив *«що, хоча він не вважає, що заборона (дружби) per se передбачена, "важливо підкреслити, що взаємодія судді з адвокатами, які можуть постати перед суддею, дуже часто створюватиме враження, що це порушує Канони»*. Таким чином, Каліфорнійський комітет суддівської етики визначив кілька факторів, які слід враховувати при визначенні того, чи можна судді «дружити» з адвокатами в соціальних мережах

Ці фактори включають:

1) характер соціальної мережі (чим більш особистий характер має сторінка, тим більша ймовірність того, що присутність адвоката створить враження, що він перебуває в особливому становищі і може впливати на суддю, або поставить під сумнів здатність судді діяти неупереджено).

2) кількість "друзів" на сторінці (чим більша кількість "друзів" на сторінці судді, тим менша ймовірність того, що окремих учасник може впливати на суддю);

3) суддя "практикується" у визначенні того, кого включати до списку (як і у випадку з кількістю осіб на сторінці, чим більш інклюзивною є сторінка, тим менша ймовірність того, що може скластися враження, що окремих учасник перебуває в особливому становищі і може впливати на суддю);

4) наскільки регулярно адвокат з'являється перед суддею (якщо ймовірність того, що адвокат дійсно з'явиться перед суддею, низька, тим більша ймовірність того, що взаємодія буде допустимою)⁵⁶.

7. З урахуванням вищевказаного, для суддів України є необхідним отримання чіткого інструментарію процесуального врегулювання питань, пов'язаних з сумнівами у незалежності чи неупередженості судді внаслідок взаємовідносин (контактів) судді в соціальних мережах, зокрема з учасниками справи, яка перебуває на розгляді судді.

8. Не менш важливим для суддівської спільноти є розробка етичних чи подібних правил щодо видалення контактів в соціальній мережі та/або блокування відповідних взаємовідносин (статусу друзів, підписників тощо), тобто унеможливлення особою-ініціатором з використанням технічних можливостей соціальної мережі встановлення іншою особою контактів в соціальній мережі з особою-ініціатором. Особливо важливими такими є рекомендації для ситуацій, коли підтримка подібних взаємовідносин може створити видимість упередженості чи заінтересованості судді.

Невід'ємною складовою таких правил мають бути чіткі алгоритми дій щодо моніторингу, періодичності чи умов для перегляду суддею своїх контактів в соціальних мережах, процедуру оцінювання таких контактів з огляду на можливі наслідки для статусу судді та інші релевантні питання.

⁵⁶ California Judicial Ethics Committee Opinion 66 - <https://www.caljudges.org/docs/Ethics%20Opinions/Op%2066%20Final.pdf>

9. Щодо особливостей застосування коментованого правила в українських умовах, то національне законодавство не містить конкретних норм і не визначає правил встановлення суддею взаємовідносин (контактів) в соціальних мережах.

Це вимагає від органів суддівського врядування та самоврядування проведення обговорень щодо правил встановлення суддями України контактів в соціальних мережах, меж такого регулювання, наслідків встановлення таких контактів, способів та підходів до реагування на негативні наслідки від встановлення таких контактів тощо.

10. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими правилами поведінки суддів в соціальних мережах, то коментоване правило має тісний зв'язок зі стандартами (правилами) № 4 та 5, які визначають необхідність судді бути обізнаними з наслідками певних дій на платформі, що проявляється у обов'язку суддів отримувати знання про види соціальних мереж та контактів, які в них можуть встановлюватися, правила встановлення відповідних контактів, механізми реагування на «небажані» контакти, включно з правилами видалення чи блокування контактів) Вказані питання слід розглядати як предмет «спеціального навчання суддів, яке повинно здійснюватися на постійній основі»⁵⁷, що за змістом є вимогою правила № 5.

Крім того, особливості встановлення суддями контактів в соціальних мережах та правила видалення/блокування таких контактів може бути предметом додаткового регулювання держави в значенні стандарту (правила) № 3.

Також є зв'язок коментованого правила зі стандартом (правилом) № 8, яке встановлює обов'язок суддів та кандидатів на посаду судді здійснювати контроль «цифрової пам'яті», а саме облікових записів в соціальних мережах, їх вмісту та контактів у таких облікових записах.

11. Міжнародний досвід застосування коментованого правила свідчить про іноді суперечливу практику його реалізації, що в той же час наголошує про важливість наявності правил встановлення контактів в соціальних мережах суддями.

Цікавою є ситуація у Сполучених Штатах Америки, де Комітети з суддівської етики в кількох штатах розглядали але з різними результатами питання етичності участі суддів у соціальних мережах через факт дружби в соціальних мережах, зокрема припустимості дружби з певними категоріями осіб.

Консультативний комітет з суддівської етики Верховного суду штату Флорида заборонив суддям додавати адвокатів, які можуть з'явитися перед ними, в якості "друзів" на таких сайтах, як Facebook⁵⁸.

Консультативна група штату Оклахома дійшла висновку, що суддя може мати обліковий запис у соціальній мережі, який включає в якості "друзів" "будь-яку особу, яка регулярно не з'являється або [навряд чи] з'явиться в суді судді, якщо вона не використовує мережу таким чином, що порушує Кодекс суддівської поведінки" ⁵⁹.

Зі свого боку, Комітет суддівської етики штату Массачусетс заявив: "Комітет вважає, що Кодекс забороняє суддям будь-яким чином спілкуватися в соціальних мережах з адвокатами, які можуть постати перед ними". Інакше кажучи, з точки зору

⁵⁷ Пункт 77 Висновку КРЄС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

⁵⁸ Florida Judicial Ethics Advisory Committee Opinion 2009-20 - <https://jeac.flcourts.gov/Opinions-by-Year/2009-JEAC-Opinions/2009-20>

⁵⁹ Opinion of Oklahoma Judicial Ethics Opinion 2011-3 - <https://case-law.vlex.com/vid/judicial-ethics-opinion-20113-889747017>

критерію "яскравої лінії"⁶⁰, судді можуть "дружити" лише з тими адвокатами, щодо яких вони заявили б відвід, коли ці адвокати з'являться перед ними"⁶¹.

Комітети з суддівської етики в Нью-Йорку, Кентуккі, Огайо та Південній Кароліні надали висновки, що дозволяють суддям брати участь у соціальних мережах.

Комітет суддівської етики штату Нью-Йорк застеріг, що суддя "повинен пам'ятати про видимість, яка створюється, коли він/вона встановлює зв'язок з адвокатом або будь-якою іншою особою, яка виступає в суді, через соціальну мережу... Суддя повинен, таким чином, розглянути, чи піднімаються будь-які такі онлайн-зв'язки, окремо або в поєднанні з іншими фактами, до рівня "тісних соціальних відносин", що вимагають розкриття інформації та/або відводу"⁶².

Комітет суддівської етики штату Кентуккі (з яким погодилися і Комітети суддівської етики штатів Огайо та у Південній Кароліні) зі схваленням процитував застереження Комітету суддівської етики штату Нью-Йорк і далі зазначив: "Хоча соціальні мережі можуть створювати більш публічний спосіб вказати на зв'язок, Комітет вважає, що позначення "друг" на сайті соціальної мережі саме по собі не вказує на ступінь або інтенсивність стосунків судді з особою, яка є "другом"⁶³.

Незважаючи на відсутність згадки прокурорів чи інших осіб, що є або з високою ймовірністю можуть стати учасниками судового провадження, у вищезгаданих позиціях етичних органів (комісій, рад тощо) штатів Сполучених Штатів Америки, враховуючи роль прокурорів чи інших осіб з подібними функціями, можна дійти висновку про поширення вищевказаних обмежень на прокурорів та інших учасників судових проваджень.

Як висновок, іноземна практика є різномірною за формами та підходами до регулювання питань встановлення контактів, при цьому досить послідовною стосовно обов'язку судді з обережністю встановлювати взаємовідносини (контакти) у соціальних мережах, особливо з професійними учасниками судових проваджень за участю судді (адвокати, прокурори тощо).

Стандарт (правило) № 12: Суддя повинен уникати спілкування в соціальних мережах з особами, що є або з високою ймовірністю можуть стати учасниками судового провадження (включно з пов'язаними з ними особами).

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункт 71 Висновку КРЕС № 25 та параграф 17 Дохійських рекомендацій, які зауважують на тому «що в соціальних мережах відсутній контролер, а це дозволяє суддям публікувати все, що їм спадає на думку, вказані ризики вимагають від судді особливої обережності під час спілкування в соціальних мережах».

2. Бангалорські принципи поведінки суддів підтверджуючи право «вільного вираження думок, віросповідання, участі в зібраннях та асоціаціях суддями» (принцип

⁶⁰ Примітка авторів. Критерій «яскравої лінії» означає чітко визначене правило або стандарт, що складається з об'єктивних факторів, які майже не залишають місця для різного тлумачення. Мета застосування цього критерію - отримати передбачувані та послідовні результати при його застосуванні. Більш притаманний судовій системі США.

⁶¹ Massachusetts Judicial Ethics Committee Opinion 2011-6 - <https://www.mass.gov/opinion/cje-opinion-no-2011-6>

⁶² New York Judicial Ethics Committee Opinion 08-176- <https://www.nycourts.gov/ipjudicialethicsopinions/08-176.htm#:~:text=A%20judge%20should%20thus%20recognize,court%20through%20a%20social%20network.>

⁶³ https://www.kycourts.gov/Courts/Judicial-Ethics/Judicial%20Ethics%20Opinions/JE_119.pdf- Kentucky Judicial Ethics Committee Opinion JE-119

4.6), допускають обмеження такого права в інтересах правосуддя позаяк “... у процесі реалізації таких прав суддя завжди турбується про підтримку високого статусу посади судді і не допускає дій, що не сумісні з неупередженістю і незалежністю судових органів” (там само).

До того ж принципом 4.3 Бангалорських принципів поведінки суддів наголошено, що «у своїх особистих стосунках з адвокатами, що мають постійну практику в суді, де розглядає справи даний суддя, суддя уникає ситуацій, що могли б викликати обґрунтовану підозру чи створити видимість наявності у судді певних схильностей чи упередженого ставлення».

3. З урахуванням вищенаведених положень міжнародних документів, можна стверджувати, що коментоване правило не забороняє спілкування суддів в соціальних мережах як таке, а спрямовує на встановлення обов’язку судді ретельніше спілкуватися в соціальних мережах, зокрема шляхом аналізу учасників спілкування за його участю, та не допускати, уникати, чи мінімізувати спілкування суддів в соціальних мережах з особами, що є або з високою ймовірністю можуть стати учасниками судового провадження за участю такого судді.

4. Недопущення, уникнення, чи мінімізація ситуацій спілкування суддів в соціальних мережах з особами, що є або з високою ймовірністю можуть стати учасниками судового провадження за участю такого судді, має на меті:

- виключення взаємовідносин, які можуть створити уявлення про втрату суддею незалежності чи неупередженості; та/або
- обмеження суддів у діях, що можуть стати приводом для позбавлення їх права брати участь у судовому засіданні та ухвалювати рішення у справах.

5. При цьому коментоване правило не може розглядатися як обмеження “приватного спілкування з особами, що є або з високою ймовірністю можуть стати учасниками судового провадження (включно з пов’язаними з ними особами)”, оскільки, як визначено у пункті 69 Висновку КРЕС № 25, як правило «приватне спілкування» не повинно підлягати обмеженням, втім для держав надано можливість розсуду в цій сфері.

6. Під «спілкуванням в соціальних мережах» слід розуміти обмін інформацією, її передачу, поширення тощо між учасниками спілкування – користувачами соціальної мережі незалежно від форми та характеру такої інформації (тобто текстові, голосові повідомлення, повідомлення, що містять зображення, фотографії, інші графічні елементи (ідеограми (емодзі) або зображення, які передають емоції (смайли) тощо), надіслані безпосередньо учаснику такого спілкування через приватні повідомлення або месенджер, на сторінку облікового запису (акаунту) учасника спілкування та/або сторінку облікового запису колективного користувача соціальної мережі, групи, каналу тощо.

Термін «спілкування в соціальних мережах» включає і реакцію користувача соціальної мережі, надіслану, передану або поширену з використанням функцій соціальної мережі у формі допису, публікації, коментаря до допису або публікації, лайку або іншим чином виражену «оцінку/ставлення» існуючому контенту соціальної мережі.

«Приватним спілкуванням» є двостороннє спілкування, тобто безпосереднє спілкування двох учасників – користувачів соціальної мережі, під час якого учасники спілкування можуть розраховувати на захист інформації від втручання інших осіб, або спілкування судді в закритій групі, доступ до якої надається тільки суддею та спілкування в якій унеможлиблює поширення інформації з неї.

7. Щодо визначення поняття «особи, що є або з високою ймовірністю можуть стати учасниками судового провадження (включно з пов’язаними з ними особами)», то для

цілей тлумачення означеного стандарту (правила), під такими особами слід розуміти осіб, які за своїм статусом чи професійними обов'язками є учасниками судових проваджень, а саме інші судді, працівники судів, адвокати, прокурори, працівники органів правопорядку (правоохоронних органів), державні та приватні виконавці, судові експерти, нотаріуси, помічники вказаних осіб тощо, та які з високою ймовірністю в порівнянні з іншими особами можуть стати учасниками розгляду судових спорів за участі судді – учасника спілкування в соціальній мережі.

8. Складність застосування коментованого правила обумовлена практичною неможливістю для суддів повного виключення спілкування з особами, що є або з високою ймовірністю можуть стати учасниками судового провадження, включно з пов'язаними з ними особами, зокрема, внаслідок того, що не завжди такі особи ідентифікують свою приналежність до категорії «професійних учасників» судових проваджень.

Саме тому, суддям під час будь-якого спілкування в соціальних мережах слід здійснювати аналіз учасників такого спілкування, зокрема перевірку облікових записів, історії спілкування такої особи тощо, та внаслідок відповідного аналізу ухвалювати рішення про спілкування.

Не менш складним є питання регулювання «приватного спілкування» судді з такими особами, яке може бути обмежене, але як правило не повинно піддаватись заборонам.

9. Щодо особливостей застосування коментованого правила в умовах української ситуації, то національне законодавство не містить спеціального обов'язку суддів уникати спілкування через сайти соціальних мереж із необмеженим переліком осіб, які є або з високою ступеню вірогідності можуть стати учасниками судових проваджень такого судді.

Не містить такого специфічного обов'язку і Кодекс суддівської етики. Сама ж стаття 20 Кодексу суддівської етики внаслідок недоліків її формулювання прямо не регулює питання спілкування в соціальних мережах (зокрема з учасниками вже існуючих судових справ чи потенційних справ судді), але згідно з Коментарем до даної статті невід'ємною складовою участі судді в соціальних мережах є принцип “доцільності дій”. Принцип “доцільності дій” полягає у тому, що якщо суддя не знає, як поводити себе в соціальних мережах або в нього виникають сумніви в тому, чи доцільно поводитись певним чином, суддя повинен утриматись від такої поведінки, віддавши перевагу її недоцільності.

Тому, суддям України під час аналізу учасників спілкування за їх участі, зокрема перевірки облікових записів, історії спілкування такої особи тощо, та наявності у судді сумнівів щодо належності учасника спілкування до осіб, що є або з високою ймовірністю можуть стати учасниками судового провадження, слід визначати таке спілкування недоцільним та припиняти подальше спілкування з такою особою – учасником спілкування.

10. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими правилами поведінки суддів в соціальних мережах, то встановлення вимоги уникнення спілкування суддів у соціальних мережах із окремими категоріями осіб може бути додатковою вимогою (додатковим обмеженням) держави до використання суддями соціальних мереж у розумінні стандарту (правила) № 3.

До того ж, коментоване правило має зв'язок зі стандартом (правилом) № 11, оскільки інтенсивне спілкування судді з особами, що є або з високою ймовірністю можуть

стати учасниками судового провадження, може бути підставою для заявлення відповідному судді відводу.

11. Щодо міжнародної практики застосування коментованого стандарту, то національні практики багатьох держав акцентують увагу на мінімізації спілкування в соціальних мережах суддів з адвокатами та прокурорами, щодо яких ймовірність зустрічі судді з ними у залі судового засідання є найбільш високою. Існує позиція, що для цих категорій має застосуватись більш жорстка вимога стриманості та обережності в спілкуванні. В деяких випадках застосовується пряма рекомендація щодо уникнення таких відносин або навіть – заборона спілкування в соціальних мережах.

Як зазначив Консультативний комітет з суддівської етики Верховного суду штату Флорида у своєму висновку 2010-06 від 26 березня 2010 року⁶⁴: *“адвокати та інші особи можуть вказувати себе як підписників та коментаторів сторінки судді (або передвиборчого комітету судді, офіційної сторінки суду у Facebook), і це може створити враження впливу на рішення судді”*.

Стандарт (правило) № 13: Судді повинні ставитися до інших з гідністю та повагою, забезпечувати стриманий та ввічливий тон публікацій у соціальних мережах, не толерувати зауваження дискримінаційного або принизливого характеру. Судді мають володіти навичками реагування на булінг (цькування) та образи в соціальних мережах, в тому числі пам’ятаючи про неможливість особистого реагування на такі дії

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункти 47, 52 та 71, частково пункти 73 та 77 Висновку КРЕС № 25 та параграфи 19,22 Дохійських рекомендацій, які на основі загальноновизнаних етичних вимог до поведінки суддів, зокрема Бангалорських принципів, визначають *«що судді повинні висловлюватись розсудливо, помірковано, виважено та шанобливо, зокрема і в соціальних мережах»*.

2. Запровадження зрозумілих та чітких рекомендацій щодо правил поважливого, шанобливого, ввічливого та недискримінаційного спілкування та поведінки суддів у соціальних мережах, а так само володіння суддями необхідними знаннями та навичками з метою правильного реагування на прояви булінгу (цькування) щодо суддів та їх близьких осіб у соціальних мережах спрямоване на уникнення *«негативного впливу на суспільне сприйняття доброчесності суддів»* та недопущення *«сумнів належного виконання суддями їхніх обов’язків»*⁶⁵.

3. Аналіз положень Висновку КРЕС № 25 та Дохійських рекомендацій дозволяють висувати, що надання конкретних рекомендацій або встановлення вимог до *«коректної та ввічливої поведінки суддів в соціальних мережах»* є правом держави, з урахуванням стандарту (правила) №3. При цьому будь-яка активність суддів повинна бути обмежена загальноетичними категоріями: ввічливість, тактовність, скромність, коректність.

4. ЄСПЛ у своїй сталій практиці (рішення по справі «Кудешкіна проти Росії», 26.02.2009, Заява № 29492/05, пункт 93 та рішення по справі «Далфі АС проти Естонії», 16.06.2015, Заява № 64569/09, пункт 110) неодноразово наголошував, що *“суддя повинен керуватися принципами поміркованості та коректності навіть при поширенні точної інформації у ЗМР”*.

⁶⁴ <https://jeac.flcourts.gov/Opinions-by-Year/2010-JEAC-Opinions/2010-06>

⁶⁵ Пункти 71,73 Висновку КРЕС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

А тому вимога тактовного, ввічливого спілкування має вплив на свободу вираження поглядів, гарантовану статтею 10 ЄКПЛ, і відповідно суддя у соціальних мережах під час будь-якої дії чи висловлювання повинен забезпечувати вираження своїх поглядів з повагою до гідності інших осіб, шанобливо, ввічливо та уникаючи будь-яких образливих, дискримінаційних форм.

4. Висновок КРЄС № 25 та Дохійські рекомендації не надають визначення поняттю «булінг», тож при цьому слід врахувати загальноновизнане та поширене визначення такого явища як систематичного, повторюваного вчинення фізичного, психологічного насильства з боку індивіда, чи групи, яке відбувається з усвідомленням певної переваги (психологічної, фізичної, економічної тощо) стосовно жертви і з певною особистою метою, наприклад, бажання заслужити авторитет у бажаних осіб або спонукати жертву до вчинення певних дій.

5. Аналогічні за змістом визначення поняттю «булінг» надано і в українському законодавстві.

А саме поняття булінгу учасників освітнього процесу міститься в пункті 3-1 частини 1 статті 1 Закону України «Про освіту», а також в статті 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення як частина складу адміністративного правопорушення⁶⁶.

Додатково, існує визначення поняття «мобінг», яке є різновидом «булінгу», що вчиняється в трудовому колективі (див. статтю 2-2 Кодексу законів про працю «Заборона мобінгу (цькування)»⁶⁷.

6. А тому для цілей застосування коментованого правила, слід розглядати поняття «булінг (цькування) в соціальних мережах суддів», як адресовані від користувачів соціальних мереж судді образи зневажливого, принизливого, дискримінаційного характеру, як пов'язані з його/її особою, його/її суддівським статусом чи становищем, які можуть міститися у дописах, коментарях, інших діях в соціальній мережі та мають на меті спровокувати суддю чи його реакцію, принизити та/або залякати суддю, його близьких чи пов'язаних з ним осіб (близькі родичі, друзі та помічники/секретарі судді).

Прикладами булінгу (цькування) суддів у соціальних мережах є:

- поширення у соціальних мережах недостовірної, компрометуючої, образливої або обурливої інформації про суддю, близьких чи пов'язаних з ним осіб (близькі родичі, друзі та помічники/секретарі судді);
- надсилання повідомлень (як приватних, так і публічно доступних), погроз чи поширення дописів, які ображають суддю або можуть завдати йому/їй моральної шкоди;
- видання себе за когось іншого/іншу і надсилання повідомлень, дописів суддям або вчинення інших дій в соціальній мережі від імені іншої особи.

7. Додатково слід врахувати, що кожна соціальна мережа має внутрішні стандарти (правила) поведінки, які є обов'язковим для користувачів соціальної мережі та в більшості випадків прямо забороняють образливу, нетактовну, неввічливу, дискримінаційну, принизливу чи іншу негідну поведінку та/або висловлювання. Тому суддям слід враховувати та бути обізнаними про зміст таких правил та механізми реагування на

⁶⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>; Закон України «Про освіту» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

⁶⁷ Закон України від 16.11.2022 № 2759-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню)» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>

порушення таких стандартів/правил (зокрема використання механізмів подання скарг, повідомлень адміністраторам про неналежну поведінку тощо).

8. Найбільш популярні соціальні мережі (Facebook та Instagram) мають спеціальні правила реагування на образи, булінг та переслідування.

Так, соціальна мережа «Facebook» має Правила щодо неприйнятної контенту (вмісту соціальної мережі), включно з мовою ворожнечі⁶⁸, які є частиною Користувацької угоди і є обов'язковими для всіх користувачів соціальної мережі «Facebook»⁶⁹.

Соціальна мережа «Instagram» має Правила спільноти⁷⁰, які забороняють контент (зміст для розміщення в соціальній мережі), що містить переконливі погрози чи мову ворожнечі або покликаний принизити чи осоромити приватних осіб, персональні дані, опубліковані з метою шантажу або переслідування інших осіб, а також повторювані небажані повідомлення.

Порушення вищевказаних стандартів (правил) є підставою для видалення контенту, що порушує наведені норми.

Додатково, користувачі соціальної мережі можуть за допомогою інструментів соціальної мережі повідомляти про контент, який, на їхню думку, може стосуватися цькування та переслідування. Також, соціальними мережами «Facebook» та «Instagram» передбачена можливість подати скаргу на контент, який порушує правила мережі⁷¹. Соціальна мережа «Facebook» має спеціальне програмне забезпечення (алгоритми), які на постійній основі здійснюють моніторинг активності соціальної мережі на дотримання вимог Правилам спільноти⁷².

За результатами розгляду скарги чи виявлення порушення вимог Правил спільноти контент (зокрема, вміст поширеної інформації або дій в соціальній мережі), який порушує відповідні правила, підлягає видаленню або вживаються інші заходи, передбачені власником чи уповноваженими особами соціальної мережі.

8. Щодо належної поведінки суддів в соціальних мережах під час взаємодії чи спілкування з іншими, то важливим є гідне, шанобливе, стримане та ввічливе ставлення судді, незалежно від характеру звернення чи поводження з суддею. Якщо ж з суддя стикається з образливою, зневажливою, негідною поведінкою або ставленням, то судді слід уникати будь-якої особистої реакції взагалі та вживати заходів, передбачених соціальною мережею, зокрема використання механізмів подання скарг, повідомлень адміністраторам про неналежну поведінку тощо.

Якщо ж суддя стикається не особисто з образливою, зневажливою, негідною поведінкою або ставленням, а є свідком такої поведінки щодо іншої особи, то суддя повинен вжити заходів, передбачених соціальною мережею, зокрема використання механізмів подання скарг, повідомлень адміністраторам про неналежну поведінку тощо, та наголосити на неприпустимості такої поведінки учаснику, які вчиняє такі дії.

9. Щодо особливостей застосування коментованого правила в українському контексті, то стаття 56 Закону України “Про судоустрій і статус суддів” закріплює обов'язок судді дотримуватися правил суддівської етики, у тому числі виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою укріплення

⁶⁸ <https://transparency.fb.com/uk-ua/policies/community-standards/hate-speech/>

⁶⁹ <https://uk-ua.facebook.com/legal/terms>

⁷⁰ https://www.facebook.com/help/instagram/477434105621119/?helpref=uf_share

⁷¹ <https://transparency.fb.com/uk-ua/enforcement/detecting-violations/>
https://www.facebook.com/help/instagram/2922067214679225/?helpref=hc_fnav

⁷² <https://transparency.fb.com/uk-ua/enforcement/detecting-violations/>

суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та невідкупності суддів.

Коментар до статті 20 Кодексу суддівської етики конкретизує даний обов'язок у сфері використання суддями соціальних мереж та вимагає від судді в соціальних мережах «бути таким же стриманим та коректним, як, скажімо, в залі засідань»⁷³.

10. Тому, суддям України під час спілкування чи будь-якої активності в соціальних мережах слід забезпечувати дотримання загальноетичних норм ввічливості, тактовності, скромності, коректності.

У випадку якщо суддя стикається з образливою, зневажливою, негідною поведінкою або ставленням, то слід уникати будь-якої особистої реакції та вживати заходів, передбачених соціальною мережею, зокрема використання механізмів подання скарг, повідомлень адміністраторам про неналежну поведінку тощо.

11. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими правилами поведінки суддів в соціальних мережах, то коментоване правило має тісний зв'язок зі стандартом (правилом) № 10, яке застерігає суддів від поведінки в соціальних мережах, яка може бути обурливою (такою що бентежить), непристойною або неоднозначною. Оскільки будь-який випадок негідної поведінки чи некоректного спілкування судді є непристойним, то відповідний зв'язок правил є стійким.

Наявний і зв'язок коментованого правила зі стандартом (правилом) № 21, яке висуває до судді спеціальну вимогу утриматись від особистого реагування на критику, яка іноді може мати образливий, провокативний чи інший негативний характер, його дій в ЗМІ з використанням соціальних мереж.

До того ж, наявний зв'язок коментованого правила зі стандартами (правилами) №№ 4 та 5, які фіксують необхідність судді бути обізнаними з видами і предметною специфікою соціальних мереж, їх внутрішніми правилами спілкування в соціальній мережі та наслідками певних дій на платформі, а також алгоритмами реагування на зауваження дискримінаційного або принизливого характеру, булінг (цькування) та образи. Крім того, правила спілкування судді в соціальній мережі, моделі поведінки в різних конфліктних ситуаціях є предметами «спеціального навчання суддів, яке повинно здійснюватися на постійній основі»⁷⁴, що є вимогою стандарту (правила) № 5.

Наскрізним є і зв'язок коментованого правила зі стандартами (правилами) №№ 1, 2 які є базовими для всіх інших правил поведінки суддів в соціальних мережах, оскільки лише гідна поведінка суддів в соціальних мережах здатна підтримувати авторитет правосуддя та доброчесність суддівської професії.

12. Міжнародний досвід застосування коментованого правила не є значним через новизну явища булінгу в соціальних мережах та відсутність відповідного регулювання в більшості держав. Проте питання важливості гідної поведінки суддів у соціальних мережах є усталеним та широко поширене як додаткова вимога до етичної поведінки суддів.

Рада уповноважених Верховного суду штату Огайо з питань розгляду скарг та дисципліни у своєму керівництві для суддів штату Огайо, які користуються соціальними мережами, затвердженому висновком № 2010-7 від 03 грудня 2010 року⁷⁵ зазначила:

⁷³ Коментар до Кодексу суддівської етики (коментар до статті 20)

⁷⁴ Пункт 77 Висновку КРЕС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

⁷⁵ https://www.ohioadvop.org/wp-content/uploads/2017/04/Op_10-007.pdf

“Суддя повинен зберігати гідність у кожному коментарі, фотографії та іншій інформації, якою він ділиться в соціальній мережі”.

Дискримінаційні коментарі з расистським відтінком у соціальних мережах були підставою для звільнення судді у дисциплінарному порядку⁷⁶.

У справі *Colon Colon v. Пуерто-Ріко* суддя глузливо прокоментував у соціальних мережах сторони справи. Це було визнано порушенням принципу неупередженості та порушенням етичних канонів⁷⁷.

Стандарт (правило) № 14, 17: Використання своїх справжніх імен та розкриття свого суддівського статусу у соціальних мережах, а також використання псевдонімів (фейкових імен) є можливим за умови, що це не суперечить застосовним загальним етичним стандартам та існуючим або таким, які мають бути створені, правилам ідентифікації суддів в соціальних мережах. Бажаним для судді є відокремлення приватної та професійної ідентифікації, зокрема, шляхом ведення особистого та професійного облікового запису (акаунту)

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункти 69, 75 (з урахуванням пункту 8) Висновку КРЕС № 25 та параграфи 13, 14 Дохійських рекомендацій, які визначають загальний обов’язок суддівської стриманості під час використання суддями соціальних мереж «*незалежно від того, розкривають судді свою особу чи ні*».

2. Коментоване правило спрямоване на створення умов для реалізації суддею права на свободу вираження поглядів та свободу приватного спілкування⁷⁸ шляхом створення відповідних облікових записів (акаунтів) в соціальних мережах. При цьому за вимогами даного правила, застосування певних інструментів ідентифікації, а саме зазначення справжнього імені чи псевдоніму, та визначення типу облікового запису – особистий чи професійний – можуть бути піддані певним обмеженням.

3. Для цілей застосування коментованого правила, терміни використовуються у таких значеннях:

Під «ідентифікацією в соціальних мережах» слід розглядати використання суддею в соціальних мережах ідентифікаційних, тобто таких, що дозволяють встановити особу судді, та інших даних, зокрема даних про суддівський статус.

Під «обліковим записом (акаунтом)» слід розуміти засіб доступу до соціальної мережі – найчастіше у вигляді особистого кабінету чи сторінки, який містить сукупність інформації про користувача соціальної мережі, зокрема наданої самим користувачем, в тому числі ідентифікаційні дані, дій користувача та інших осіб соціальної мережі в такому обліковому записі, права користувача у соціальній мережі.

Під «особистим обліковим записом» слід розуміти обліковий запис, який не містить ідентифікаційних даних судді із зазначенням посади судді, його суддівського

⁷⁶ Комітет з поведінки суддів Південної Африки у справі Вуяні Річмонда Нгалвани (Judicial Conduct Committee, in the matter of Vuyani Richmond Ngalwana, Black Lawyers Association, Police and Prisons Civil Rights Union, Okyerebea Ampofo-Anti and Others, Ahmed Kathrada Foundation, Gillian Schutte, Ms Liezl van der Merwe, South African Human Rights Commission, the Progressive Professionals Forum and Judge Maria Mabel Jansen, 13 February 2017, South Africa).

⁷⁷ Верховний суд Пуерто-Ріко - <https://www.lexjuris.com/lexjuris/tspr2017/lexj2017049.htm>.

⁷⁸ Для цілей цього правила під «приватним спілкуванням» слід розглядати визначення цього поняття, наданого в коментарі до правила № 13.

статусу чи інших даних, які дозволяють ідентифікувати суддю як особу з суддівськими повноваженнями, зокрема дані про навчання, коло друзів, інформація про здійснення судочинства тощо, має відповідні налаштування конфіденційності, зокрема щодо дозволу (обмеження) перегляду та поширення інформації з такого облікового запису, та призначений для приватного спілкування судді у соціальній мережі.

Під «професійним обліковим записом» слід розуміти обліковий запис, який містить ідентифікаційні дані судді із зазначенням посади судді, його суддівського статусу та призначений для використання суддею як посадовою особою у соціальній мережі.

Поняття “справжнє ім’я” та “псевдонім” використовуються у загальновизначених значеннях.

4. Рекомендованим для забезпечення приватного спілкування судді в соціальних мережах є розділення суддею свої ідентифікації в соціальних мережах на професійну та особисту та використання двох типів облікових записів (акаунтів) – «професійного» та «особистого».

5. Щодо правил ідентифікації судді в соціальних мережах, то слід наголосити, що використання своїх справжніх імен або псевдонімів (фейкових імен) є можливим за умови, що це не суперечить застосовним загальним етичним стандартам та існуючим або таким, які мають бути створені, правилам ідентифікації суддів в соціальних мережах.

Тому визначення конкретних правил ідентифікації суддів в соціальних мережах є розсудом держав і є предметом державного регулювання, в тому числі додаткового за змістом стандарту (правила) № 3).

Врахуванню підлягає і позиція КРЕС, висловлена у пункті 8 Висновку КРЕС № 25, за якою *«коли громадськість не завжди може чітко розрізнити суддю, який діє як приватна особа, і суддю, який здійснює повноваження, Висновок розглядає заяви суддів з точки зору того, що вони обіймають посади публічної служби»*.

Це дозволяє дійти висновку, що за відсутності в обліковому записі судді чіткого розмежування між професійною чи особистою ідентифікацією, для цілей міжнародних актів поведінки суддів в соціальних мережах дії та поведінка судді в такому обліковому записі може розглядатись саме як дії та поведінка публічної особи з офіційним статусом.

6. Але незважаючи на рекомендацію щодо розмежування суддею своєї ідентифікації в соціальних мережах на професійну та особисту та використання двох типів облікових записів (акаунтів) – «професійного» та «особистого», Висновок КРЕС № 25 та Дохійські рекомендації чітко наголошують⁷⁹, що *«відсутність згадування посади судді ... не гарантує, що справжнє ім’я чи статус судді не стануть публічними»*.

А тому суддям слід бути обережними під час налаштування ідентифікації особистого облікового запису в соціальних мережах та зважати на ризики поширення інформації з такого облікового запису, зокрема ідентифікаційних даних судді як посадової особи судової влади.

7. Окремо слід наголосити, що будь-які застереження вербального, графічного чи у будь-який інший спосіб у професійному чи особистому обліковому записі про те, що *«контент або думки висловлені ними особисто»*, не звільняють суддю від загального обов’язку стриманості та наслідків дій чи висловлювань у соціальній мережі.

⁷⁹ Пункт 75 Висновку КРЕС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11> та параграфи 13,14 Дохійських рекомендацій - https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/social_media_guidelines/social_media_guidelines_final.pdf

А тому суддям слід дотримуватись загального обов'язку стриманості незалежно від способу ідентифікації в соціальних мережах та розміщення чи не розміщення застережень про непоширення на дії чи висловлювання статусу офіційних.

8. Ані Висновок КРЄС № 25, ні Дохійські рекомендації не визначають порядок, допустимість або особливості використання суддями професійної чи особистої ідентифікації, зокрема ведення професійних чи особистих облікових записів. Ці питання можуть бути предметом додаткового регулювання поведінки суддів в соціальних мережах, що є правом держави за змістом стандарту (правила) № 3, після їх обговорення серед суддівської спільноти⁸⁰.

9. ЄСПЛ у своїй сталій практиці (рішення по справі «Кудешкіна проти Росії», 26.02.2009, Заява № 29492/05, пункт 93 та рішення по справі «Далфі АС проти Естонії», 16.06.2015, Заява № 64569/09, пункт 110) неодноразово наголошував, що «суддя повинен керуватися принципами поміркованості та коректності навіть при поширенні точної інформації у ЗМР».

Бангалорські принципи поведінки суддів вимагають щоб «суддя демонстрував поведінку, бездоганну навіть з точки зору стороннього спостерігача». А «спосіб дій та поведінка судді мають підтримувати впевненість суспільства в чесності та невідкупності судових органів»⁸¹.

10. Щодо особливостей застосування коментованого правила в українському контексті, то національне законодавство не регулює питань ідентифікації суддів в соціальних мережах, застережень щодо використання ними псевдонімів (фейкових імен), вимог зазначення суддівського статусу під час формування облікового запису (акаунту) у соціальних мережах, питань відокремлення суддями приватної та професійної ідентифікації в соціальних мережах.

Тому, суддям України слід керуватися положеннями Кодексу суддівської етики (статті 1, 3, 20) та під час створення облікових записів, як професійних, так і особистих, зважати на загальний обов'язок «суддівської стриманості» і не допускати поведінки, дій, зокрема щодо створення облікового запису та визначення способу ідентифікації, чи висловлювань, які завдають шкоди авторитету судді та судової влади.

11. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими правилами поведінки суддів в соціальних мережах, то коментоване правило має зв'язок зі стандартами (правилами) № 1, 2, як спеціальне та загальне правило. Оскільки саме ідентифікація та створення облікових записів в соціальних мережах є першим кроком у використанні соціальних мереж, тому дотримання етичних норм під час створення облікових записів є запорукою належної поведінки суддів в соціальних мережах.

Тісний зв'язок коментованого правила наявний також зі стандартами (правилами) №№ 4 та 5, які фіксують необхідність судді бути обізнаними з видами і предметною специфікою соціальних мереж, їх внутрішніми правилами та наслідками певних дій на платформі, технічними аспектами створення облікових записів у соціальних мережах, правилами ідентифікації у соціальних мережах, регламентами щодо налаштування конфіденційності інформації у облікових записах тощо). Крім того, навчання суддів з питань роботи з соціальними мережами та етичними наслідками їх використання в особистому та професійному контекстах, а саме навчання технічним аспектам, наприклад, налаштуванням конфіденційності різних соціальних платформ, а також аспектам

⁸⁰ Пункт 22 Висновку КРЄС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

⁸¹ Принципи 3.1-3.2. Бангалорських принципів поведінки суддів - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text

профільовання та захисту даних, є предметами «спеціального навчання суддів, яке повинно здійснюватися на постійній основі»⁸², (що за змістом є вимогою стандарту (правила) № 5.

12. Що стосується міжнародного досвіду застосування коментованого правила, то існує заборона суддям здійснювати ідентифікацію в соціальній мережі з використанням свого суддівського статусу.

Подібна вимога встановлена для членів суддівського корпусу Сполученого Королівства, відповідно до якої судді, що ведуть сторінку (акаунт) або публікують коментарі в дописах, публікаціях інших людей, не повинні ідентифікувати себе як членів судової влади – суддями. Судді також повинні уникати висловлювання думок, які, якби стало відомо, що вони обіймають посаду судді, можуть завдати шкоди довірі суспільства до їхньої власної неупередженості або до судової влади в загальному⁸³.

Іншим прикладом є штат Айдахо (США), де відповідно до існуючих етичних норм (правила 3.1. Кодексу суддівської етики суддів) передбачено, що *«хоча суддям не забороняється брати участь у соціальних мережах, таких як «Facebook», «Instagram» або «Snapchat», вони повинні проявляти стриманість і обережність у цьому. Суддя не повинен називати себе суддею за допомогою слів чи зображень під час участі у коментарях або взаємодії, що не відповідає обмеженням цього Кодексу»*⁸⁴.

Як зазначив Консультативний комітет з суддівської етики Верховного суду штату Флорида у своєму висновку 2010-06 від 26 березня 2010 року⁸⁵: *«Були випадки, коли судді розміщували на своїх сторінках у соціальних мережах застереження про те, що весь контент або думки, висловлені ними, стосуються лише їхньої особистої позиції. Це може бути запобіжним заходом, проте в деяких консультативних висновках у Сполучених Штатах Америки пояснюється, що запропоновані застереження не здатні усунути враження, що вони мають особливий вплив (...), і немає жодних гарантій, що хтось, хто переглядає сторінку, побачить або прочитає застереження»*.

Стандарт (правило) № 15: Суддям не заборонено, але слід уникати коментарів в соціальних мережах щодо вирішених судових справ, та заборонено коментувати власні судові справи як до, так і після ухвалення відповідного рішення

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункти 13, 15, 37, 40, 44, 71, рекомендація 4 Висновку КРЕС № 25 та параграф 17 Дохійських рекомендацій.

Як визначено у Висновку КРЕС № 25 *«за загальним правилом або практикою більшість держав-членів забороняє або закликає суддів утримуватися від коментарів щодо власних незавершених або триваючих проваджень чи проваджень інших суддів. Деякі держави-члени поширюють це правило й на вирішені справи, в тому числі й справи*

⁸² Пункти 75,77 Висновку КРЕС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11> та параграфи 13,14 Дохійських рекомендацій - https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/social_media_guidelines/social_media_guidelines_final.pdf

⁸³ Senior President of Tribunals, Senior Presiding Judge for England and Wales, Blogging by Judicial Office Holders, 8 August 2012, United Kingdom: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/JCO/Documents/Guidance/blogging-guidance-august-2012.pdf>

⁸⁴ https://judicialcouncil.idaho.gov/pdf/Idaho_Code_Judicial_Conduct_06_17.pdf

⁸⁵ <https://jeac.flcourts.gov/Opinions-by-Year/2010-JEAC-Opinions/2010-06>

інших суддів»⁸⁶. При цьому, з поміж зазначеного консенсусу держав-членів існує виняток з цього питання, а саме «деякі держави-члени роблять виняток для обговорення судової практики під час академічної роботи суддів, як викладачів права, або у професійному середовищі»⁸⁷.

Бангалорські принципи поведінки суддів (принцип 2.4) наголошують, що «суддя утримується від публічних та інших коментарів, оскільки це може зашкодити неупередженому розгляду справи стосовно певної особи чи питання».

2. Коментоване правило має на меті забезпечити авторитет правосуддя, неупередженість та незалежність суддів у спосіб запобігання публічному поширенню сумнівів щодо рішень, ухвалених в судових справах, через розміщення коментарів різного характеру як щодо власних справ, так і щодо справ інших суддів.

Не є порушенням вказаного правила «обговорення суддею в соціальних мережах судової практики задля розвитку права».

3. Хоча Висновок КРЄС № 25 та Дохійські рекомендації не надають визначення поняттю «коментарі щодо судових справ» та «обговорення суддею в соціальних мережах судової практики задля розвитку права», але слід виходити з мети коментованого правила та особливостей соціальних мереж як платформ спілкування.

4. Під «коментарями щодо судових справ» для цілей тлумачення означеного правила слід розуміти поширення суддею в соціальних мережах будь-якої інформації, в тому числі додаткової, тобто такої, що не міститься в рішенні або в прес-релізі, щодо судової справи, яка перебуває (перебувала) у провадженні цього судді, та/або в провадженні іншого судді (суддів), незалежно від характеру такої інформації – вербальна, графічна тощо, її змісту та прагнень коментатора (висловлення підтримки, схвалення, згоди, заперечення, засудження, роз'яснення, доповнення тощо).

Під «обговоренням суддею в соціальних мережах судової практики задля розвитку права» слід розуміти поширення суддею в соціальних мережах конструктивної, тобто такої, що заснована на фактах, обґрунтована та є підставою для подальшої зміни правової позиції, коректної, тобто такої, що не містить емоційних висловлювань чи оціночних суджень, професійної та шанобливої інформації про правову позицію або підходи до застосування норм права в певній категорії судових справ.

Не є «обговоренням суддею в соціальних мережах судової практики задля розвитку права» поширення суддею в соціальних мережах інформації щодо конкретної (ідентифікованої) судової справи (судових справ), зокрема, інформації щодо схвалення/несхвалення цим суддею оцінки фактичних обставин такої справи та/або мотивів ухвалення рішення.

5. Враховуючи вищенаведене, суддям під час використання соціальних мереж слід уникати поширення будь-якої інформації та в будь-якому вигляді щодо конкретної (ідентифікованої) судової справи (судових справ), які перебувають на розгляді судді чи інших суддів, крім випадків обговорення ними судової практики задля розвитку права.

6. Слід наголосити, що на відміну від більшості правил поведінки суддів в соціальних мережах, дане правило містить норму-консенсус серед абсолютної більшості держав, а саме норму абсолютної заборони коментування суддею власних судових рішень (судових справ), що дозволяє дійти висновку про неприпустимість зменшення обсягу

⁸⁶ Пункт 15 Висновку КРЄС № 25 (2022) - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

⁸⁷ Там само

такого правового та етичного обмеження через застосування додаткових вимог до поведінки суддів в соціальних мережах в значенні стандарту (правила) № 3.

Запровадження відповідної норми – заборони коментування суддею власних судових рішень (судових справ), а також рішень чи справ, що перебувають в провадженні інших суддів, має на меті забезпечити авторитет правосуддя, неупередженість та незалежність судді, і є умовою використання соціальних мереж судьями в значенні стандарту (правила) № 1.

7. Щодо особливостей застосування коментованого правила в умовах української ситуації, то заборона коментування судьями судових рішень встановлена у формі етичних обмежень та базується на статті 12 Кодексу суддівської етики, згідно з якою *«суддя не може робити публічних заяв, коментувати в засобах масової інформації справи, які перебувають у провадженні суду, та піддавати сумніву судові рішення, що набрали законної сили»*. З наведеного положення вбачається повна заборона на публічні коментарі чи заяви суддів щодо судових справ у провадженні суду чи щодо вже ухвалених рішень, як власних, так і інших суддів.

Однак, варто зауважити, що це формулювання не позбавлене вад щодо чіткості та повноти. Нечітким і надто багатозначним є формулювання *«піддавати сумніву судові рішення, що набрали законної сили»*. За відсутності визначення цього поняття, будь-який критичний коментар судді (зокрема з метою розвитку судової практики або професійного обговорення питань права) щодо судового рішення може бути розцінений як *«поставлення під сумнів»* такого рішення і відповідно порушення вимог правил суддівської етики.

8. Тому для цілей застосування коментованого правила або створення умов для його застосування в українському контексті слід адаптувати абсолютну заборону на публічні коментарі чи заяви суддів щодо судових справ у провадженні суду чи щодо вже ухвалених рішень/судових справ, зокрема в частині дозволу судьям брати участь в обговоренні судової практики.

9. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими правилами поведінки суддів в соціальних мережах, то важливим є зв'язок коментованого правила зі стандартом (правилом) № 10, в частині обережної поведінки судді в соціальних мережах щодо судових справ та рішень, зокрема недопущення таких реакцій як лайки, дописи, коментарі до дописів, оновлення статусу, фотографії, тощо щодо судових справ та рішень.

Зв'язок коментованого правила наявний також зі стандартом (правилом) № 7, який полягає у тому, що використання судами які інституціями соціальних мереж дозволяє оперативно використовувати інструменти соціальних мереж для коментування ходу судових справ прес-службами чи прес-секретарями судів.

Крім того, коментоване правило пов'язане зі стандартом (правилом) № 16, яке допускає обговорення судьями в соціальних мережах законопроектів, дискусійних питань політики щодо правосуддя, в тому числі в контексті обговорення судової практики задля розвитку права, за умови що це не завдає шкоди авторитету правосуддя.

10. В іноземній практиці існує доволі жваве обговорення права судді коментувати судові рішення. Наприклад, опитування, що проводилося в 2015 році в США показало, що 85 % респондентів вважали, що судді не повинні публікувати дописи про справи, які ними розглядаються⁸⁸.

---

⁸⁸ https://www.americanbar.org/groups/judicial/publications/judges_journal/2018/fall/judicial-ethics-and-internet-revisited/

Як зазначила Комісія штату Техас з поведінки суддів⁸⁹: «Судді не можуть публікувати у Facebook оновлення та коментарі щодо питань та сторін у справах, що знаходяться на розгляді».

Консультативний комітет з суддівської етики Верховного суду Арізони, у своєму консультативному висновку № 14-01 зазначив, що «суддя повинен уникати участі в дискусіях щодо питань, що належать до юрисдикції його або її суду. Це поширюється на публікації інших осіб щодо резонансних справ або юридичних питань, які можуть постати перед судом. Така комунікація може створити враження, що інші люди чи організації можуть впливати на суддю. Вони також можуть викликати занепокоєння щодо неупередженості судді»⁹⁰.

Стандарт (правило) № 16: Суддям дозволено брати участь в обговоренні в соціальних мережах законопроектів, дискусійних питань політики щодо правосуддя, за умови що це не завдає шкоди авторитету правосуддя

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункти 18, 46, 48, 50-52 Висновку КРЕС № 25.

Як наголошено у Висновку КРЕС № 25 «завдяки унікальній посаді в демократії, заснованій на верховенстві права, судді мають знання і досвід, а також відповідальність, яка з цього випливає, щоб сприяти вдосконаленню законодавства, захисту основних прав, правової системи та відправлення правосуддя». А тому за умови збереження їхньої безсторонності та незалежності «суддям слід дозволяти і навіть заохочувати їх брати участь в обговореннях закону з інформаційною та освітньою метою, а також висловлювати погляди та думки щодо недоліків у застосуванні закону та його вдосконаленні, а також щодо вдосконалення правової системи»⁹¹.

До того ж «судді також повинні мати право коментувати політично суперечливі теми, включаючи законодавчі пропозиції чи політику уряду, якщо ці питання безпосередньо впливають на роботу судів. Це випливає з того факту, що громадськість має законний інтерес бути поінформованою про ці питання, оскільки вони стосуються дуже важливих питань у демократичному суспільстві»⁹².

Бангалорські принципи поведінки суддів (принцип 4.6, підпункт а принципу 4.11) наголошують, що «Судді, як і будь-якому громадянину, гарантується право вільного вираження думок, віросповідання, участі в зібраннях та асоціаціях, однак у процесі реалізації таких прав суддя завжди турбується про підтримку високого статусу посади судді і не допускає дій, що не сумісні з неупередженістю і незалежністю судових органів». А за умови належного виконання своїх обов'язків суддя має право «займатися літературною, педагогічною діяльністю, читати лекції, брати участь у діяльності, що

⁸⁹ The Texas State Commission on Judicial Conduct, CJC No. 14-0820-DI & 14-0838-DIO, 20 April 2015:

<https://www.scjc.texas.gov/>

⁹⁰ [https://www.azcourts.gov/Portals/137/ethics_opinions/2014/Revised%20Advisory%20Opinion%2014-01%20\(8-5-14\).pdf?ver=JYqXVYziNQy1_DASacsw%3d%3d](https://www.azcourts.gov/Portals/137/ethics_opinions/2014/Revised%20Advisory%20Opinion%2014-01%20(8-5-14).pdf?ver=JYqXVYziNQy1_DASacsw%3d%3d)

⁹¹ Пункт 46 Висновку КРЕС № 25 (2022) - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

⁹² Пункт 48 Висновку КРЕС № 25 (2022) - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

пов'язана з правом, законодавством, визначенням правосуддя та іншими подібними питаннями»⁹³.

Коментарем до вищезазначених положень Бангалорських принципів поведінки суддів (коментарі 138,139,156) передбачено право, а іноді етичний обов'язок суддів висловлюватися на теми, які стосуються судової системи, зокрема з приводу суперечливих політичних питань судочинства, обговорення законодавства з освітньою метою або щоб звернути увагу на наявні в законі недоліки та відповідно робити вклад у вдосконалення законодавства, правової системи і реалізації правосуддя як у своєму судовому окрузі, так і за його межами⁹⁴.

2. Відповідною для тлумачення вказаного правила є і практика ЄСПЛ в сфері свободи вираження поглядів суддями.

Як зазначив ЄСПЛ у справі «Журек проти Польщі» *«Крім того, загальне право суддів на свободу вираження поглядів для розгляду питань, що стосуються функціонування системи правосуддя, може бути трансформовано у відповідний обов'язок виступати на захист верховенства права і незалежності суддів, коли ці фундаментальні цінності опиняються під загрозою»*⁹⁵.

Подібна за змістом позиція ЄСПЛ була висловлена і у справі *Baka v. Hungary*: *«питання, що стосуються функціонування системи правосуддя, належать до суспільного інтересу, дебати щодо яких зазвичай користуються високим ступенем захисту відповідно до статті 10... Навіть якщо питання, що обговорюється, має політичний підтекст, цього само по собі недостатньо, щоб перешкодити судді зробити заяву з цього приводу... Питання, пов'язані з розподілом влади, можуть стосуватися дуже важливих питань у демократичному суспільстві, про які громадськість має законний інтерес бути поінформованою і які належать до сфери політичних дебатів»*⁹⁶.

3. Правило № 16 спрямоване на створення передумов для регулювання правових та етичних обмежень суддів у реалізації права (а іноді обов'язку) на участь в обговоренні в соціальних мережах законопроектів, дискусійних питань політики щодо правосуддя. При цьому на суддів під час реалізації відповідних прав покладається загальний обов'язок «стриманості» та недопущення заподіяння шкоди авторитету правосуддя.

4. Хоча Висновок КРЕС № 25 та Бангалорські принципи поведінки суддів визнають відповідне право суддів на висловлювання у соціальних мережах, втім залишають право національних органів встановлювати конкретні рамки його реалізації.

5. Межі реалізації відповідного права частково визначені в міжнародних документах, які визначають відповідне правило поведінки суддів в соціальних мережах.

6. Відповідно до Висновку КРЕС № 25, у більшості держав-членів РЄ *«судді можуть коментувати питання, що стосуються судової влади, її належного управління та незалежності або розподілу влад, за умови, що їхня критика ґрунтується на фактах та аргументах і що не розголошується внутрішня робота судової влади»*⁹⁷. У деяких

⁹³ Принцип 4.6, підпункт а принципу 4.11 Бангалорських принципів поведінки суддів - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_i67#Text

⁹⁴ Коментарі 138,139,156 до Бангалорських принципів поведінки суддів - <https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/komentari-bangalorski-9818bfb11.pdf>

⁹⁵ Параграф 222 Рішення ЄСПЛ у справі «Журек проти Польщі» (ŻUREK v. POLAND) - <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-217705>

⁹⁶ Параграф 165 Рішення ЄСПЛ у справі «Бака проти Угорщини» (BAKA v. HUNGARY) - <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-163113>

⁹⁷ Пункт 18 Висновку КРЕС № 25 (2022) - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

державках – членах РС «публічне вираження поглядів за певних обставин тлумачиться як етичний обов'язок, особливо як відповідь на політичні нападки на судову владу»⁹⁸.

6. Коментар 138 до Бангалорських принципів поведінки суддів містить застереження до висловлювань судді з питань політики щодо правосуддя та судової системи. Зокрема, «суддя може звертатися до уряду з публічними заявами щодо цих питань, однак його слова і дії не повинні сприйматися як спроба тиску на уряд або вказівка на те, яке рішення він прийме, якщо відповідні питання буде винесено на розгляд суду. Крім того, суддя повинен пам'ятати, що його публічні висловлювання можуть бути сприйняті як вираження поглядів суддівської спільноти загалом; іноді судді буває складно висловити свою думку таким чином, щоб вона була сприйнята виключно як його суб'єктивне міркування, а не як позиція судової системи в цілому».

Щодо обговорення законопроектів, то «зазвичай зауваження судді щодо запропонованого законопроекту чи інших аспектів політики уряду мають стосуватися практичних наслідків недопрацювань і не торкатися суперечливих політичних питань. У цілому, такі зауваження мають бути підсумком колективних або інституційних зусиль всієї суддівської спільноти, а не окремого судді»⁹⁹.

7. З урахуванням вищенаведених положень Висновку КРЄС № 25, Бангалорських принципів поведінки суддів та практики ЄСПЛ, можна визначати, що будь-яке обговорення суддею законопроектів, дискусійних питань політики щодо правосуддя в соціальних мережах має здійснюватися з урахуванням таких критеріїв:

- висловлювання суддів під час обговорення законопроектів, дискусійних питань політики щодо правосуддя повинні ґрунтуватися на фактичних обставинах та не містити суб'єктивних оцінок;
- висловлювання судді не повинні включати конфіденційної інформації або інформації про внутрішню роботу суду;
- висловлювання суддів можуть містити пропозиції щодо вдосконалення відповідного законодавства за умови ненадання вказівок уряду (законодавцю) та/або категоричності (безальтернативності) відповідних пропозицій;
- висловлювання судді, за відсутності повноважень відповідних асоціацій чи рад суддів, не повинні сприйматись як висловлювання всієї судової системи чи суддівської спільноти, а тому повинні бути зроблені у спосіб, який забезпечить сприйняття відповідних висловлювань як особистої позиції судді;
- під час обговорення дискусійних питань політики щодо правосуддя суддям не слід надавати оцінок конкретним суддям, судовим установам чи окремим персоналіям. Обговорення цих питань повинно мати характер конструктивної дискусії щодо положень (пропозицій) стосовно функціонування судової влади;
- зміст та характер висловлювань у соціальних мережах з обговорення законопроектів, дискусійних питань політики щодо правосуддя повинні відповідати загальному обов'язку суддівської стриманості та не завдавати шкоди авторитету правосуддя;
- суддя має зважити на доцільність та необхідність відповідних висловлювань в соціальних мережах, зокрема з точки зору балансу між наслідками від

⁹⁸ Там само.

⁹⁹ Коментар 139 до Бангалорських принципів поведінки суддів - <https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/komentari-bangalorski-9818bfb11.pdf>

поширення відповідних висловлювань в соціальних мережах та наслідками від рішень щодо законопроектів чи рішень щодо функціонування судової системи.

8. Суддям під час обговорення в соціальних мережах законопроектів, дискусійних питань політики щодо правосуддя слід враховувати вищенаведені критерії та умови, дотримуватись загального обов'язку стриманості і за будь-яких умов не допускати негативних наслідків у формі шкоди для авторитету правосуддя.

9. Щодо особливостей застосування коментованого правила в умовах української ситуації, то національне законодавство не містить жодних заборон чи обмежень для участі суддів в обговоренні в соціальних мережах питань функціонування системи правосуддя, включаючи незалежність судової влади та розподіл влади, з урахуванням застережень у статті 20 Кодексу суддівської етики щодо *«не завдання шкоди авторитету судді та судової влади»*.

10. Отже, для цілей застосування коментованого правила або створення умов для його застосування в українському контексті слід адаптувати правові та етичні норми, що регулюють поведінку суддів, зокрема, передбачивши право судді на участь в обговоренні в соціальних мережах законопроектів, дискусійних питань політики щодо правосуддя, за умови дотримання загального обов'язку суддівської стриманості та недопущення шкоди авторитету правосуддя.

11. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими правилами поведінки суддів в соціальних мережах, то коментоване правило має тісний зв'язок зі стандартом (правилом) № 15, яке забороняє судді коментувати в соціальних мережах власні судові справи як до, так і після ухвалення відповідного рішення, в тому числі в контексті обговорення в соціальних мережах законопроектів, дискусійних питань політики щодо правосуддя)

Важливим є взаємозв'язок коментованого правила зі стандартом (правилом) № 10 в частині необхідності прояву суддею обережності під час будь-якої активності в соціальних мережах, зокрема проставлення лайків, розміщення дописів чи коментарів до них, оновлення статусу, публікації фотографій тощо, під час обговорень законопроектів, дискусійних питань політики щодо правосуддя.

Зв'язок коментованого правила наявний і щодо стандарту (правила) № 7, який полягає у тому, що використання судами які інституціями соціальних мереж дозволяє висвітлювати позицію судів як колективних суб'єктів та реагувати на суперечливі моменти політики щодо правосуддя з метою захисту незалежності суддів.

12. В іноземній практиці відсутні чіткі згадки про особливості реалізації відповідного права на обговорення суддями в соціальних мережах законопроектів, дискусійних питань політики щодо правосуддя, при цьому зберігаються вимоги загальних правових та етичних положень, що застосовуються до суддів в професійній та позасудовій сфері.

Стандарт (правило) № 18: Судді не можуть використовувати соціальні мережі для просування власних чи третіх осіб комерційних або інших інтересів

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункт Висновку КРЕС № 73 та параграф 24 Дохійських рекомендацій, які застерігають суддів від поведінки у соціальних мережах у спосіб, який може негативно вплинути на суспільне сприйняття доброчесності суддів, зокрема *«використовувати соціальні мережі*

прямо чи опосередковано для просування власних чи третіх осіб комерційних або інших інтересів».

Бангалорські принципи поведінки суддів (принцип 4.9) забороняють суддям «використовувати чи дозволяти використовувати авторитет власної посади для досягнення особистих інтересів судді, членів його сім'ї чи інших осіб», що з урахуванням положень Бангалорських принципів про необхідність дотримання бездоганної поведінки суддями і «за стінами суду» (принцип 2.2.), дозволяє дійти висновку про заборону суддям і в соціальних мережах використовувати своє посадове становище у власних чи інших осіб інтересах.

2. Коментоване правило спрямоване на підтримку авторитету, незалежності та об'єктивності суддів шляхом заборони використовувати соціальні мережі з метою просування, в тому числі шляхом впливу на невизначене коло осіб з метою досягнення власних цілей та інтересів, які не зумовлені здійсненням правосуддя, зокрема приватних інтересів, в т. ч. комерційно-фінансових, або інтересів третіх осіб, незалежно від характеру таких інтересів.

3. Просування суддею в соціальних мережах інтересів, які не зумовлені здійсненням правосуддя або інтересів третіх осіб, може здійснюватися як:

- безпосередньо, тобто шляхом відкритих і неприхованих дій чи поведінки судді, що може мати форми промоції, рекламування, адвокації тощо; так і
- опосередковано, тобто шляхом прихованих, завуальованих дій чи поведінки судді, що може мати форми поширення, схвалення, підтримки тощо.

4. Прикладом прямого просування приватного чи третіх осіб інтересу є реклама певного товару чи послуги, які суддя в соціальних мережах рекомендує придбати, зокрема, доступ до певного програмного забезпечення для аналізу судової практики.

Прикладом опосередкованого просування приватного чи третіх осіб інтересу є схвалення в соціальних мережах, зокрема через такі функції соціальної мережі як «лайк» чи «допис», певного товару чи послуги, якими суддя користується і прямо не пропонує придбати, тобто не здійснює рекламування такого товару чи послуги, але внаслідок свого схвалення чи іншого відгуку може створити уявлення про якість чи важливість певного товару або послуги.

5. Порушенням коментованого правила слід вважати будь-які дії та/або поведінку судді в соціальних мережах, якими очевидно просуваються власні приватні чи третіх осіб інтереси, тобто безпосереднє просування інтересу, а також дії/поведінка, які не можуть бути сприйняті однозначно як такі, що спрямовані на просування певного інтересу, але можуть сприяти такому просуванню, тобто опосередковане просування інтересу.

6. При цьому, для встановлення порушення коментованого правила не має значення, чи мало місце безпосереднє або опосередковане просування суддею певного інтересу з використанням особистого облікового запису (акаунту) без ідентифікації суддівського статусу, оскільки, як зазначалось вже (див. коментар до стандарту (правила) № 17), суддям слід пам'ятати *«що відсутність згадування посади судді або використання псевдоніма не гарантує, що справжнє ім'я чи статус судді не стануть публічними».*

А отже, незалежно від виду облікового запису, який судді використовують в соціальних мережах, тобто особистий чи професійний акаунт, їм слід уникати будь-яких дій та/або поведінки, які можуть бути сприйняті як просування приватних чи третіх осіб інтересів, або щодо яких у стороннього спостерігача може скластися враження про просування подібних інтересів.

7. Не слід розглядати як порушення коментованого правила такі дії та/або поведінку, які хоча і можуть бути сприйняті як просування приватних чи третіх осіб інтересів, але вчинені без отримання будь-яких переваг чи вигод суддею або третіми особами, наприклад, поширення інформації про збори коштів на користь офіційних благодійних чи волонтерських організацій.

8. Враховуючи особливості соціальних мереж, зокрема відсутність обов'язкової ідентифікації з документальним підтвердженням особи власника облікового запису, є ризики поширення інформації рекламного характеру з використанням інформації про суддю, посиленням на його/її відгуки, й з подальшим просуванням певного товару чи послуги без його/її згоди. Отже, суддям слід вживати розумних заходів щодо періодичного моніторингу соціальних мереж на предмет наявності контенту (вмісту) про просування приватних чи третіх осіб інтересів за відсутності його/її згоди та реагувати відповідним чином, зокрема шляхом спростування поширеної інформації, або звертатися до власника соціальної мережі/уповноваженої ним особи з проханням вжити відповідних заходів, в тому числі видалення або блокування відповідного контенту (вмісту) соціальних мереж.

9. Щодо особливостей застосування коментованого правила в українських умовах, то відповідно до положень статті 2 Кодексу суддівської етики суддя *«не має права використовувати своє посадове становище в особистих інтересах чи в інтересах третіх осіб та не повинен дозволяти цього іншим»*, і ці вимоги органічно можуть бути екстрапольовані на поведінку судді в соціальних мережах.

Між тим, вказане положення може бути надалі деталізоване з огляду на його застосування в контексті поведінки суддів в соціальних мережах, зокрема що стосується будь-якої поведінки/дій, які є чи можуть бути сприйняті як просування власних приватних чи третіх осіб інтересів.

10. Органам суддівського врядування і самоврядування слід розробити загальні рекомендації для суддів з питань дотримання коментованого стандарту (правила) та забезпечити відповідне навчання суддів щодо правил поширення інформації, поведінки чи дій в соціальних мережах.

11. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими правилами поведінки суддів в соціальних мережах, то коментоване правило має зв'язок зі стандартами (правилами) №№ 4 та 5, які фіксують необхідність судді бути обізнаним стосовно внутрішніх правил та наслідків певних дій на платформі соціальної мережі, й зокрема щодо розуміння суддями як певні дії чи активність в соціальній мережі можуть сприйматись як просування власних або третіх осіб інтересів, а також як реагувати на випадки просування певних інтересів в соціальній мережі від імені судді, але без його згоди тощо.

Крім того, навчання суддів особливостям поведінки в соціальних мережах в частині розгляду ситуацій поширення контенту (вмісту), який може сприйматись як просування приватних чи третіх осіб інтересів, ризиків такого поширення без згоди судді, правилам реагування на випадки просування інтересів від імені судді але без його згоди, роз'ясненням щодо етичних обмежень в частині поширення інтересів тощо є предметами «спеціального навчання суддів, яке повинно здійснюватися на постійній основі», що за змістом є вимогою стандарту (правила) № 5.

Коментоване правило також пов'язане із стандартом (правилом) № 14, що визначає умови зазначення свого справжнього імені або псевдоніму при використанні соціальних мереж. Адже суддям слід пам'ятати, що використання облікового запису з псевдонімом для просування власних приватних чи третіх осіб інтересів є однаково неприпустимим, як

і у випадку використання для цього акаунту із справжнім іменем, з огляду на те, що відсутні будь-які гарантії, що справжнє ім'я чи статус судді не стануть публічними.

Важливим є зв'язок коментованого правила зі стандартом (правилом) № 10, яке висуває загальну вимогу до судді проявляти обережність, стриманість та розсудливість щодо всіх взаємодій та поведінки на платформах соціальних мереж, зокрема що стосується позиціонування суддею себе «як авторитету чи впливової особи». Це в свою чергу є елементом використання суддівського статусу для досягнення приватного інтересу і є недопустимим в значенні коментованого правила.

Коментоване правило також має зв'язок зі стандартом (правилом) № 20, який зобов'язує суддів повідомляти близьких родичів, друзів та помічників/секретарів судді щодо обмежень спілкування в соціальних мережах, з огляду на статус судді. Таким чином, суддя має впливати на свої родинні та професійні зв'язки з метою недопущення просування власних приватних чи третіх осіб інтересів в соціальних мережах.

12. Стосовно міжнародного досвіду застосування коментованого правила, можна навести рекомендації Комітету Верховного суду Каліфорнії щодо заборони просування фінансових або особистих інтересів судді або інших осіб¹⁰⁰.

Стандарт (правило) № 20: Судді зобов'язані повідомляти близьких чи пов'язаних з ними осіб (близьких родичів, друзів та помічників/секретарів судді) щодо обмежень спілкування в соціальних мережах з огляду на статус судді

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункт 72 Висновку КРЕС № 25 та параграфи 31, 34 Дохійських рекомендацій, які звертають увагу суддів на те, що *«навіть якщо вони не є активними користувачами соціальних мереж, ризики можуть виникати внаслідок використання соціальних мереж членами їхніх сімей, близькими друзями, працівниками суду тощо»*.

2. Бангалорські принципи поведінки суддів (принципи 2.3, 4.8, 4.9) вимагають від суддів *«по можливості обмежити себе у здійсненні дій, що можуть стати приводом для позбавлення права брати участь у судовому засіданні та ухвалювати рішення у справах (зокрема не повинні дозволяти членам своєї родини, соціальним чи іншим стосункам певним чином впливати на його діяльність, що пов'язана зі здійсненням функції судді, а також на прийняття судових рішень) та не дозволяти використовувати авторитет власної посади для досягнення особистих інтересів судді, членів його сім'ї чи інших осіб»*.

Подібні за змістом вимоги до суддів передбачені і щодо *«співробітників суду чи інших осіб, що знаходяться під впливом судді»* (принцип 5.4 Бангалорських принципів поведінки суддів).

3. Метою коментованого стандарту (правила) є забезпечення авторитету правосуддя, неупередженості та незалежності суддів через інформування близьких чи пов'язаних із суддею осіб стосовно того, як сторонні спостерігачі можуть сприймати їхню активність в соціальних мережах в цьому контексті.

4. Коментоване правило запроваджує для суддів обов'язок вживати розумних заходів для інформування близьких чи пов'язаних з ними осіб, зокрема близьких родичів, друзів та помічників/секретарів судді, про особливості використання ними соціальних

¹⁰⁰ <https://www.judicialethicsopinions.ca.gov/education-resources/social-media/>

мереж, а також застереження щодо використання соціальних мереж з огляду на власну суддівську діяльність.

Так, судді мають повідомляти своїм родичам, друзям, помічникам чи секретарям наступні настанови:

- заборона спілкування в соціальних мережах з ідентифікацією себе як близької чи пов'язаною з суддею особою;
- заборона висловлювань про судові справи, які перебувають у провадженні судді, з якими вони пов'язані, або про учасників таких судових справ;
- заборона спілкування з учасниками судових справ, які перебувають у провадженні судді і з яким вони пов'язані, зокрема спілкування, в якому обговорюються деталі такої справи чи судового рішення, які слід ухвалити;
- заборона висловлювань, які за своїм змістом чи формою розглядаються як способи впливу на перебіг справи чи ухвалення рішення суддею, з яким пов'язана така особа;
- інші дії та/або поведінка в соціальних мережах, які можуть бути сприйняті як вплив на здійснення правосуддя суддею, з яким такі особи пов'язані.

5. Відповідне правило не може бути витлумачено як обов'язок судді вживати заходів щодо моніторингу соціальних мереж близьких чи пов'язаних з ним осіб на предмет дотримання відповідних особливостей (обмежень) у використанні соціальних мереж.

При цьому зміст та мета міжнародно-правових документів, які визначають відповідне правило, передбачає, що суддям слід розумно/адекватно реагувати у випадках виявлення дій чи поведінки близьких чи пов'язаних з суддею осіб, які потенційно можуть вплинути на суспільну довіру до судової влади.

6. Порядок реалізації відповідного обов'язку, його межі та моніторинг за дотриманням є розсудом держави і відповідно предметом додаткового регулювання поведінки суддів в соціальних мережах, в тому числі з огляду на стандарт (правил) № 3.

Органи суддівського врядування і самоврядування можуть розробити загальні рекомендації щодо особливостей інформування суддями своїх близьких чи пов'язаних з ними осіб про особливості використання тими соціальних мереж з огляду на потенційний вплив на роботу судді по здійсненню правосуддя. Такі рекомендації можуть включати поради стосовно реагування на дії чи поведінку близьких чи пов'язаних з суддею осіб, що ставлять під сумнів довіру до судової влади.

7. Щодо особливостей застосування коментованого правила в українській ситуації, то національне законодавство не містить положень щодо обов'язку судді будь-яким чином впливати на поведінку в соціальних мережах близьких родичів, друзів та помічників/секретарів судді.

Тому для суддів важливо за власною ініціативою (до врегулювання відповідних питань актами ВРП чи РСУ) повідомляти близьких осіб та членів сімей про особливості (обмеження) у використанні ними соціальних мереж та роз'яснити потребу у наявності відповідних особливостей.

Органам суддівського врядування і самоврядування (ВРП, ВККС та РСУ) важливо підготувати для суддів відповідні роз'яснення або рекомендації з питань повідомлення суддями близьким та пов'язаним особам про відповідні особливості (обмеження).

8. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими правилами поведінки суддів в соціальних мережах, то коментоване правило має зв'язок зі стандартом

(правилом) № 5, яке передбачає обов'язок держави навчати суддів поведінці в соціальних мережах, що включає інформування близьких та пов'язаних з ними осіб про особливості використання цих мереж, а також правил реагування судді на будь-які порушення в цьому аспекті.

Коментоване правило також має взаємозв'язок зі стандартом (правилом) № 18, який полягає у обов'язку суддів утриматися від використання соціальних мереж близьких та пов'язаних з ним осіб для просування приватних чи третіх осіб інтересів.

Важливим є зв'язок коментованого правила зі стандартом (правилом) № 22, який передбачає обмеження у використанні соціальних мереж близькими чи пов'язаними з суддею особами, а саме їхню стриманість та обережність при розкритті подробиць приватного життя (фото, події із життя тощо), місцезнаходження чи будь-якої подібної інформації прямо чи опосередковано через публікації в соціальних мережах.

9. Щодо міжнародної практики застосування відповідного правила, то наприклад на офіційному вебсайті Судової комісії Нового Південного Уельсу опубліковані деякі положення Посібника АІА, що прямо вказують на певні обмеження в спілкуванні членів родини судді в соціальних мережах, що пов'язані зі статусом судді¹⁰¹, зокрема наголошено, що *“суддям слід поговорити зі своєю родиною про системи соціальних мереж, такі як Facebook, де особисті дані, які становлять певний ризик (наприклад, відсутність через відпустку), можуть мимоволі оприлюднюватись”*.

Відповідно до керівництва з обґрунтованого та відповідального використання, та належної практики приватного використання соціальних мереж (розроблені відділом судових послуг Міністерства юстиції Франції)¹⁰², судді повинні *“інформувати родичів про належне використання соціальних мереж і пов'язані з цим ризики”*.

Стандарт (правило) № 21: Суддям варто бути стриманими у відносинах зі ЗМІ в соціальних мережах, зокрема не використовувати такі зв'язки для особистих цілей та уникати особистої реакції на критику рішень з боку ЗМІ.

1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункти 41-42, 68 Висновку КРЄС № 25 та параграф 25 Дохійських рекомендацій.

2. Коментоване правило має на меті забезпечити дотримання етичної поведінки суддів під час спілкування із ЗМІ або інших форм взаємодії судді у соціальних мережах та недопущення спричинення шкоди авторитету судової влади, конкретизуючи загальний суддівський обов'язок «стриманості».

3. Ані Висновок КРЄС № 25, ні Дохійські рекомендації не визначають межу «стриманості» судді у взаємодії судді із ЗМІ у соціальних мережах, обмежуючи будь-яку взаємодію обов'язком «забезпечити авторитет судової влади». При цьому Висновок КРЄС № 25 надає приклади заборонених (недопустимих) форм взаємодії суддів із ЗМІ в соціальних мережах.

¹⁰¹

https://www.judcom.nsw.gov.au/publications/benchbks/judicial_officers/right_here_waiting_for_you.html#ftn.d5e10259, <https://www.judiciary.uk/about-the-judiciary/judiciary-and-data-protection-privacy-notice/>

¹⁰² <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/ministere-armees/Guide%20du%20bon%20usage%20des%20r%C3%A9seaux%20sociaux%20%E2%80%93%20octobre%202021.pdf>

4. Під «засобами масової інформації (ЗМІ)» слід розуміти фізичних та/або юридичних осіб, які незалежно від наявності в них відповідних дозвільних документів на провадження діяльності з медіа діяльності, забезпечують одночасне передавання (поширення) інформації серед великих груп людей.

Термін «ЗМІ» включає як так звані «класичні ЗМІ» (преса (газети, журнали тощо), радіо, телебачення тощо), так і «модерні ЗМІ» - інтернет ЗМІ (інтернет преса, вебсайти, осіб які забезпечують ведення блогів (блогерів).

5. Висновком КРЕС № 25 (пункти 41, 42) передбачено такі заборонені (недопустимі) форми взаємодії зі ЗМІ в соціальних мережах:

- будь-яке використання будь-яких стосунків зі ЗМІ в особистих цілях (не для цілей виконання функцій судді та за відсутності відповідних повноважень);
- будь-які дії судді в соціальній мережі, що можуть призвести до враження, що суддя хоче вплинути на результат справи через комунікацію у ЗМІ;
- використання соціальних мереж як інструменту реагування на критику судових рішень у ЗМІ.

6. Саме з описаних заборонених (недопустимих) форм взаємодії суддів із ЗМІ в соціальних мережах і слід виходити суддям, плануючи будь-яку взаємодію та/або спілкування зі ЗМІ в соціальних мережах або державі при формулюванні додаткових вимог (обмежень) у взаємодії суддів зі ЗМІ в соціальних мережах.

Зокрема, недопустимими будуть дії судді щодо розміщення в своєму обліковому записі (сторінці в соціальній мережі) дописів з коментуванням судових справ у провадженні судді, дописів щодо необхідності висвітлення з боку ЗМІ певної справи у провадженні судді в певний спосіб, критики щодо діяльності ЗМІ чи особистого реагування на будь-яку публікацію ЗМІ щодо висвітлення діяльності судді чи судової влади в цілому.

7. У випадку коли судді або їхні рішення піддаються несправедливій критиці в соціальних мережах або ЗМІ, суддям не варто особисто (з особистою ідентифікацією в соціальній мережі як судді) реагувати на такі випадки чи ситуації. Відповідно до пункту 42 Висновку КРЕС № 25 подібну реакцію повинні забезпечити асоціації суддів, судова рада та/або голова суду, які *«мають інституційний обов'язок роз'яснити факти, щоб зберегти імідж авторитетної та незалежної судової влади, в тому числі й у публічних дебатах»*.

Тому у випадку публічної критики судді, судової влади чи судових рішень у ЗМІ, реагування на подібні ситуації повинні забезпечити відповідні органи судової влади.

Для українського контексту важливою та доречною є участь ВРП, РСУ, зборів суддів або голів судів (залежно від характеру публікацій ЗМІ та суспільної значущості реакції на критику ЗМІ).

8. Щодо особливостей застосування коментованого правила в умовах української ситуації, то положеннями Кодексу суддівської етики та Коментаря до нього визначено, що *“у своєму блозі або на особистій сторінці в соцмережі суддя має бути таким же стриманим та коректним, як, скажімо, в залі засідань”*, що в сукупності із загальними вимогами до поведінки судді, що дозволяє припускати наявність загального *“обов'язку стриманості”* судді у відносинах з усіма в соціальних мережах, зокрема зі ЗМІ.

Але таким вимогам бракує чіткості та однозначності у формулюванні відповідних правил.

9. Застосовним для українського контексту є і правові позиції ЄСПЛ, сформульовані у рішеннях по справах «Лавенц проти Латвії», 28.11.2002, Заява № 58442/00 та «Бушемі проти Італії», 16.09.1999, Заява № 29569/95, згідно з якими «судді повинні утримуватися від використання ЗМІ щодо власних справ, навіть якщо їх на це провакують»¹⁰³.

10. Етичні правила українських суддів чітко та детально визначають норми реагування суддів у випадку критики судових рішень у медіа та відповідну заборону особистої реакції на таку критику.

Для забезпечення кращого доступу до інформації про діяльність судів і об'єктивного висвітлення ходу та результату розгляду судових справ у судах України запроваджено інститут прес-секретарів та суддів-речників, які уповноважені активно комунікувати з приводу справ, які мають суспільне значення, та узгоджувати їх з суддею-доповідачем у справі.

Втім взаємодію судів із медіа (в т.ч. у випадках критики ними судових рішень) покликано здійснювати винятково судді-речники, а суддям-доповідачам слід утримуватися від будь-якої реакції на таку критику. Під час комунікації (в т.ч. з медіа), суддя-речник «*може виходити лише з тих доказів, на яких ґрунтується судове рішення*»¹⁰⁴.

Аналогічний алгоритм запропонований і РСУ у рекомендаціях міжнародної конференції «Зміцнення довіри до судової влади через покращення взаємної комунікації», затверджених рішенням РСУ №14 від 12 березня 2015 року¹⁰⁵.

11. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими правилами поведінки суддів в соціальних мережах, то коментоване правило має тісний зв'язок з правилом № 18, яке забороняє використання соціальних мереж для просування власних чи третіх осіб комерційних або інших позаслужбових інтересів. Такий зв'язок слід розглядати як зв'язок загального правила (правила № 18) та його специфічного (спеціального) прояву.

Взаємозв'язок коментованого правила виникає і з правилом № 10, яке забороняє судді брати участь у дискусіях в якості «авторитета», «впливової особи», що є цілком застосовним до ситуацій взаємодії зі ЗМІ з позиції «більш сильної сторони» та таким чином використовувати зв'язки зі ЗМІ.

Наявний зв'язок коментованого правила і з правилом № 13, яке висуває до судді вимогу стриманого та ввічливого тону публікацій у соціальних мережах й недопущення особистого реагування на образи/булінг, оскільки коментоване правило є спеціальною вимогою до судді утриматись від особистого реагування на критику (яка іноді може мати образливий, провокативний чи інший негативний характер) його дій в медіа з використанням соціальних мереж.

До того ж, коментоване правило (в частині обов'язку уникати особистої реакції на критику рішень з боку журналістів) має тісний зв'язок з правилом № 15, яке забороняє судді коментувати в соціальних мережах власні судові справи як до, так і після ухвалення відповідного рішення.

Важливим є взаємозв'язок коментованого правила з правилом № 16, що допускає

¹⁰³ Рішення ЄСПЛ у справі «Лавенц проти Латвії», 28.11.2002, Заява № 58442/00 та рішення ЄСПЛ у справі «Бушемі проти Італії», 16.09.1999, Заява № 29569/95

¹⁰⁴ Коментар до статті 12 Кодексу суддівської етики: <https://rsu.gov.ua/uploads/article/komentar-kodeksusuddivskoietiki-edd47ed191.pdf>

¹⁰⁵ Рекомендації міжнародної конференції "Зміцнення довіри до судової влади через покращення взаємної комунікації": рішення РСУ від 12.03.2015 // <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014414-15#Text>

використання суддями соціальних мереж та взаємодії із медіа у випадках обговорення законопроектів, дискусійних питань політики щодо правосуддя, але важливим є врахування загального обов'язку «стриманості» як у використанні соціальних мереж, так і зв'язків з медіа. Не менш важливим є уникнення суддею, у таких випадках, спричинення шкоди авторитету правосуддя.

12. Міжнародний досвід застосування коментованого стандарту засвідчує, що національні практики багатьох держав підтверджують важливість взаємодії суддів з медіа (зокрема в соціальних мережах). При цьому така взаємодія в більшості випадків забезпечується спеціальними прес-службами або існують посади аналогічні посаді судді-речника. А тому під час застосування коментованого правила важливим є врахування існування спеціальних інструментів взаємодії суддів/судів з медіа (зокрема не допустимість особистого реагування суддів на критику в них) та неможливість використання суддями медіа у власних інтересах.

Стандарт (правило) № 22: Важливою є стриманість та обережність при розкритті подробиць приватного життя (фото, події із життя тощо) як суддею, так і близькими чи пов'язаними особами (близькі родичі, друзі та помічники/секретарі судді), усвідомлення ризиків для конфіденційності та безпеки у зв'язку з розголошенням свого місцезнаходження чи будь-якої подібної інформації прямо чи опосередковано через публікації в соціальних мережах.

1. 1. Правовою основою та юридичним оформленням вказаного стандарту (правила) є пункти 71-72,77 Висновку КРЄС № 25 та параграфи 5, 34 Дохійських рекомендацій, які нагадують суддям *«що мова, зовнішність, фотографії та розкриття інших особистих даних можуть завдати шкоди репутації судової влади»*, а *«дозвіл суддям ділитися приватними деталями, такими як спосіб життя чи сім'я, несе певний ризик у цьому відношенні»*.

2. Застосовними для цілей тлумачення означеного правила є і правові позиції ЄСПЛ у його рішеннях по справі «Віллі проти Ліхтенштейну», Заява № 28396/95 (пункт 64) та по справі «Бака проти Угорщини», 23 червня 2016 року, Заява № 20261/12 (пункт 164), які визначають *«що від посадових осіб у судовій системі, можна очікувати, що вони повинні проявляти стриманість при здійсненні своєї свободи вираження поглядів у всіх випадках, коли авторитет і неупередженість судової влади можуть бути поставлені під сумнів»*¹⁰⁶.

3. Коментоване правило спрямоване на уникнення ризиків для репутації та шкоди авторитету судової влади внаслідок необачних, нерозсудливих чи інших подібних дій з поширенням в соціальних мережах інформації про особисте життя суддів (зокрема інформації про місцезнаходження або подібної інформації) чи близьких або пов'язаних з ними осіб (близькі родичі, друзі та помічники/секретарі судді).

4. Вимога до суддів вживати заходів щодо забезпечення стриманості при поширенні інформації про приватне життя близькими чи пов'язаними з суддею особами (близькі родичі, друзі та помічники/секретарі судді) пов'язана з необхідністю уникнення ризиків асоціювання (зв'язку та відповідно ототожнення поведінки) судді з поведінкою близьких чи пов'язаних з суддею осіб та відповідно загрози для авторитету правосуддя.

¹⁰⁶ Рішення ЄСПЛ у справі «Бака проти Угорщини» (BAKA v. HUNGARY) - <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-163113>, Рішення ЄСПЛ у справі «Віллі проти Ліхтенштейну» (WILLE v. LIECHTENSTEIN) <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-58338>

5. Ні Висновок КРЕС № 25, ні Дохійські рекомендації не надають визначення поняттям «інформація про приватне життя» та «близькі чи пов'язані особи (близькі родичі, друзі та помічники/секретарі судді)», але слід врахувати що такі поняття мають автономне тлумачення (тобто таке, що не залежить від термінів, які надаються, подібні чи ідентичні поняттям в національному законодавстві).

Для цілей коментованого стандарту під поняттям «інформація про приватне життя» слід розуміти будь-яку інформацію про поведінку судді, близьких чи пов'язаних з суддею осіб, у сфері особистісних, сімейних, побутових, інтимних, товариських, професійних, ділових та інших відносин поза межами виконання ними професійних чи інших публічних повноважень, зокрема інформація про їх місце проживання та/або перебування.

Під «близькими чи пов'язаними з суддею особами» слід розуміти членів родини судді, осіб які разом проживають з суддею, особи, які разом із суддею здійснюють функції правосуддя (помічники, секретарі, референти тощо).

6. Особливість застосування вказаного стандарту полягає у тому, що під час використання соціальних мереж суддею, близькими чи пов'язаними з суддею особами, вказаним особам слід здійснювати аналіз доречності (необхідності, можливості, важливості) поширення інформації про їх приватне життя та оцінювання ними впливу такої інформації на авторитет правосуддя.

8. Недоречною для поширення інформацією про приватне життя є інформація, яка може бути сприйнята значною кількістю людей неоднозначно, такою що викликає сумніви у доброчесності судді чи членів його родини тощо.

9. Додатково, коментоване правило спонукає суддю роз'яснювати близьким чи пов'язаним особам необхідність стриманості та обережності у поширенні інформації про їх приватне життя чи приватне життя судді.

10. Щодо необхідності уникнення поширення в соціальних мережах інформації про місцезнаходження судді, близьких чи пов'язаних осіб, то метою таких заходів є уникнення ситуацій впливу на суддів шляхом створення загроз їх безпеці. А тому суддям під час використання соціальних мереж слід обережно вчиняти дії в соціальних мережах та уникати використання функцій виявлення місцезнаходження (геолокації).

11. Особливість використання коментованого правила в українському контексті полягає в тому, що Закон України «Про судоустрій та статус суддів» та Кодекс суддівської етики (стаття 20) чітко встановлюють обов'язок українських суддів виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою зміцнення суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів.

Відповідно до Коментаря до статті 20 Кодексу суддівської етики на суддю покладається обов'язок відповідально підходити до розміщення будь-якої інформації із приватного життя (власного або суддів-колег), з точки зору доцільності та прийнятності поширення цієї інформації на загал, яка може нести ризик потенційного компрометування судової влади, про що слід завжди знати та оцінювати у світлі обставин справи.

Але в світлі коментованого правила, українській ситуації бракує чіткості у формулюванні практичних рекомендацій з поширення інформації про приватне життя в соціальних мережах.

12. Щодо взаємозв'язку коментованого правила з іншими правилами поведінки

суддів в соціальних мережах, то коментоване правило має тісний зв'язок правилами № 1,2, які є системоутворюючими для всіх інших правил поведінки суддів в соціальних мережах, оскільки лише гідна та не обурлива поведінка суддів в соціальних мережах здатна підтримувати авторитет правосуддя та доброчесність суддівської професії.

Важливим є зв'язок коментованого правила з правилами № 4 та 5, які визначають необхідність судді бути обізнаними з наслідки певних дій на платформі (що проявляється у обов'язку суддів отримувати знання про види та зміст інформації, яка може поширюватись у соціальних мережах, правилах та механізмах інформування близьких чи пов'язаних осіб про необхідність стриманості у поширенні інформації про приватне життя тощо). Вказані питання слід розглядати як предмет «спеціального навчання суддів, яке повинно здійснюватися на постійній основі»¹⁰⁷ (що за змістом є вимогою правила № 5).

До того ж особливості поширення судьями інформації про приватне життя під час використання соціальних мережах може бути предметом додаткового регулювання держави в значенні правила № 3, що свідчить про зв'язок коментованого правила та правила № 3.

13. Міжнародний досвід застосування коментованого правила свідчить про незначну поширеність регулювання державами інформації про приватне життя суддів під час використання ними соціальних мереж.

Подібні регуляції існують для суддів Республіки Філіппіни, які вимагають від суддів стриманості та обережності при розкритті подробиць приватного життя та ризиків для конфіденційності й безпеки у зв'язку з розголошенням свого місцезнаходження прямо чи опосередковано через публікації в соціальних мережах¹⁰⁸.

Практика Сполученого Королівства засвідчила існування спеціальних рекомендацій у вигляді пам'яток для суддів щодо захисту даних та інформаційної безпеки, питань відповідальності суддів під час використання соціальних медіа. Відповідно до означеної пам'ятки *«суддів заохочують, крім усього, говорити із членами своєї родини щодо використання соціальних мереж, таких як «Facebook», де розголошення подробиць життя судді (наприклад, відсутність вдома на свята) характеризується певним ризиком та може потрапити у загальний доступ»*¹⁰⁹.

---

¹⁰⁷ Пункт 77 Висновку КРЄС № 25 - <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>

¹⁰⁸ <https://sc.judiciary.gov.ph/sc-to-judges-be-mindful-of-social-media-postings/>,
<https://www.provincialcourt.bc.ca/enews/enews-09-02-2016>

¹⁰⁹ Lord Chief Justice of England and Wales. Senior President of Tribunals. Data Protection and IT Security. The Responsibilities of the Judiciary, Use of social networking, 21. Version 1/2018, 25 May 2018, United Kingdom

УЗАГАЛЬНЕНІ ВИСНОВКИ

Підготовка положень даного Коментаря, яка передбачала надання тлумачень кожного з міжнародних стандартів (правил) поведінки суддів в соціальних мережах, продемонструвала та засвідчила важливість врахування під час його застосування наступних рекомендацій:

- поняття, які містяться у формулюваннях міжнародних стандартів (правил) поведінки суддів в соціальних мереж, є «автономними» (тобто не залежать від визначення наданого в національному законодавстві) і мають значення надане їм у відповідному стандарті (правилі);
- реалізація міжнародних стандартів (правил) поведінки суддів в соціальних мереж потребує злагодженої роботи суддівської спільноти, органів судової влади та держави (створення належного методичного, нормативного та організаційного забезпечення);
- імплементація в національний порядок міжнародних стандартів (правил) поведінки суддів в соціальних мереж може здійснюватися поступово, при цьому дотримання наскрізних стандартів (правил) є обов'язковим (стандарти № 1-6);
- суддям повинна бути забезпечена інституційна підтримка у застосуванні міжнародних стандартів (правил) поведінки суддів в соціальних мереж в перехідний період (що може включати проведення відповідних заходів з додаткового роз'яснення змісту положень вказаних правил, підготовка інформаційних матеріалів, додаткові заходи в НСШУ, механізми експертного консультування);
- належне впровадження окремих міжнародних стандартів (правил) поведінки суддів в соціальних мереж потребує законодавчих змін та доповнень до Кодексу суддівської етики.